

ՔՐԻՐԱԿՆԷ

ՀԱՆՐԱՊԵՏ

Ազգային, Գրտական, Գրական եւ Քաղաքական

ԻԱ. ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 10

II

8 ՄԱՐՏ 1903

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գոյներու Աւխահեց

Ընթացիկ Նիւթեր. — Հոգեւոր Երգարանը

Ներսէս Ծնորհալի. — Ծնորհալիի հետաքրքիր եւ հեղինակութիւնը

Պզտիկ Յիւսակներ՝ «Գիսակ»ի կեանքէն

Յակոբոս Առաքեալ եւ իր Թուղթը (Ուսումնասիրութիւն). — Աւետարանական բացատրութիւններ եւ հայերէն քարգլանութեան մասին քանի մը դիտողութիւններ

Սրբազրուած Երգ

Անիծուած Ուսուցիչը (Հեքիաթ)

Հանդիսաւոր ընդունելութիւն մը՝ Խարբերդի Գոլեհիննոր նախագահ՝ Մր. Բիկզի

Դիտութեան Նորութիւններ. — Հեռաձայնը՝ ընդծովեաներու դէմ

Բիւն Լոգիի սկզբնաւորութիւնը՝ գրականութեան մէջ.

— Ի՛նչպէս գրագէտ կը դառնան հեղինակներ

Հոսկէ Հոնկէ. — Ճերմկցող Խափշիկը

Մրցումին արդիւնքը («Ակնոցին ծագումն»ին վրայ)

Խնդուք == Եւրոպական Արձագանգ

Դաւառական Նամակներ

Նիկոնիդիայէն

Պարսիզական

Էնսիփու Քարնէկի. — Իր բնաւորութեան յատկանշական կողմերը

ՅԱԿՈԲՈՍ Հ. ՃԷՃԻՉԵԱՆ
ԱՐՄԷՆ Գ.

ԲԱՅԳԷՆ ՎԱՐԴ
ԵՆՈՎԻՔ ԱՐՄԷՆ

ԿՈՐԻՒՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ՎԱՀԱՐՇ

Գ. ԶՈՒԼՈՒՄԵԱՆ

ԺՈՒՌՆԱԼ

Հ.

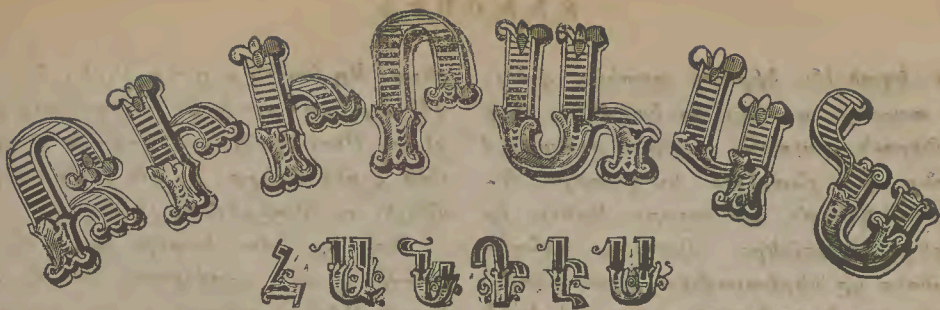
Մ.

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍԷ ՄԸ

Հատոր 40 փարա

ՏՊԱԳՐ. ՆՇԱՆ Կ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Պապ Ալի Ճասսէսի, Բաշի Էմինի Խան, Թիւ 38

Ազգային, Գիտական, Գրական եւ Քաղաքական

ԻԱ. ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 10

||

Տ ՄԱՐՏ 1903

ԲԱՃԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1. ԲԻԻՐԱԿՆ Շաքաթերթի Տարեկան բաժնեգինն է Պոլսոյ եւ Գաւառներու համար 50 դրոս, Արսասանմանի համար՝ 5 բուլլի. կամ 12 ժրանք կամ $2\frac{1}{2}$ տուր, քղբասարութեան ծախքը մեր վրայ: — 2. Ձեռքէ կը ծախուի հասք 40 փարայի: — 3. « ԲԻԻՐԱԿՆ » ի վերաբերեալ բաժանորդագին, նամակ կամ ո եւ է գրութիւն պէտք է ուղղել Կ. Պոլիս, Պայալ Հաուսի միջոցաւ՝ Ռոպերդ Գօլէն, Բրօժ. Յակոբոս Հ. Ճեմիզեանի. — 4. Անվճար նամակ կամ գրութիւն չընդունուի. — 5. Տասը օրինակի բաժանորդ գտնողին մէկ օրինակ նուէր կը տրուի:

ԳՈՅՆԵՐՈՒ ԱԾԽԱՐՅԷՆ

Կը մտնենք ահա՝ եղանակներուն ամէնէն հեշտալինն մէջ, որ այնքան դիւթի է մասնաւորապէս իր բազմազան եւ թարմագեղ գոյներովը: Գոյներու հրաշափառ աշխարհին մէջ թափառած ատեննիս՝ գոնէ պարզ տեղեկութիւն մը անոր կազմութեան մասին, կարծենք անհրաժեշտ է մեզ մարդկային էականերու համար, որ անշուշտ պէտք չէ որ այնքան անգէտ ըլլանք անոնց վրայ՝ որչափ դաշտին վրայ արածող եղը՝ եւ կամ այն միամիտ թռչուններուն նման որոնք այնքան անգիտակցաբար կը թռչտին նորաբողոք ոստերուն մէջ:

Գոյնը ի՞նչ ըլլալ կը կարծէք, ինչպէս կ'արտադրուի ան: Աչքերնիս կը յառնեմ սա գեղեցիկ, թարմ մանուշակին վրայ եւ մեզի շատ բնական կ'երեւի մտածել թէ այդ անոյ, գրեթէ երկնային գոյնը ծագիկը ինք կը բղխեցնէ կամ կը ցոլացնէ իրմէն. բնա-

կան կուգայ մեզ կարծել թէ իր ստացուածքն է այն գոյնը զոր իր վրայ տեսնելով կը հիանանք. մինչդեռ իրողութիւնը տարբեր է բոլորովին. Որ եւ է բնական մարմին ինք իրմէն գոյն չի չիներ: Մարմիններուն պաշտօնը ընտրական է միայն, ոչ թէ ստեղծական. չինող չեն, այլ ընտրող միայն: Եւ զարմանալին այն է որ ինչ եւ իցէ մարմին՝ իր ընտրած գոյնը չէ որ ի ցոյց կը դնէ հանրութեան այլ իր չընտրածը, չի հաւանածն է որ ցոյց կուտայ:

Քանի մը խօսքով բացատրենք ըսածնիս: Գիտէք թէ արեւին լոյսը՝ որ սպիտակ կ'երեւայ մեզի՝ միացումն է այն եօթը տարբեր ու գեղեցիկ գոյներուն զորս կրնաք տեսնել երբոր ձիրանի գօտին գոյներու փառքը կը կազմէ երկնից կապոյտին վրայ: Այդ եօթը փառանեղ գոյնները իրարու հետ միանալով կը կազմեն ճերմակ գոյնը. իսկ բաժնուելով՝

ինչպէս եղած են ծիրանի գօտիին վրայ, եօթը տարբեր գոյները կը կազմեն: Արդ մարմիններուն պաշտօնն ալ միշտ բաժանուած է: Անոնք միշտ ընտրելու եւ գատելու միջոցով է որ կ'ըլլան գունաւոր: Արեւը իր եօթը գեղեցիկ գոյները՝ միացեալ վիճակի մէջ, անոնց կը ներկայացնէ. կ'ըսէ անոնց՝ հաւնեցէք որուն որ կ'ուզէք այս գեղեցիկ գոյներէն, զայն ձերը ըրէք. խմեցէք, ծածեցէք զայն, եւ մնացածը, չի հաւնածնիդ, ետ տուէք, արձակեցէք, ետ տուէք այն լայնարձակ եւ անհուն տիեզերքին ուրկէ ատիք ձեր հաւնածը: Եւ անա՛ մարմիններուն չի հաւնածը, մերժածն է որ կ'երեւայ մեզի, իր ցոլանալովը. այն է անոր գոյնը՝ կ'ըսենք, աւելի ուղիղ կ'ըլլայ եթէ ըսենք՝ այն է անոր մերժած, չընդունած, չի հաւնած գոյնը: Ծաղիկին կամ ուրիշ որ եւ է մարմինի մը ընտրած, հաւնած գոյնը մեզի չերեւար. ան պահուած է ծաղիկին ծոցին, կուրծքին մէջ. ան դուրս չի հանուիր: Աւելի տպաւորելու համար ասիկա ձեր մտքին վրայ, ձեռք առնենք գոյները զատ զատ, ու տանք անոնց բաղադրութիւնը: Առնենք սեւը նախ. ինչո՞ւ սեւ է, սա պարզ պատճառաւ՝ թէ բոլոր գոյներուն ալ հաւնող՝ սիրող մըն է այդ սեւ առարկան. եւ ուստի բոլոր գոյները մէզէն անյազարար ներս կ'ընդունի, կը պահէ զանոնք ամէնքը իր մէջը, անոնց եւ ոչ մէկը ազատ արձակելով, եւ անա՛ մեր աչքին կը ներկայանայ սեւ գոյնը որ գոյներու եւ լոյսի բացակայութիւն կը նշանակէ գիտութեան մէջ: Սեւը գոյներուն զէրօն, գոյներուն ոչն է: Սեւը ճշմարիտ պատկերն է ինքնասէր, անձնապաշտ մարդոց. ան բոլոր իրեն ներկայացուածը իր մէջ ու իր վրայ կը կեդրոնացնէ: Եսին մէջ կ'ընկղմին, կը կորսուին ամէնը, եւ ոչինչ դուրս կը ցոլացուի: Արծաթ, ոսկի, պատիւ, մեծութիւն, փառք, սէր, վայելք ամէնը իրեն համար ու իր մէջ պէտք է պահուին. ասոնք բան մը չունին դուրսի աշխարհին համար. եւ հետեւաբար ամէնէն տեղեւ, անխալ, անհրապօր արարածներն են իրենք, ինչպէս է խաւարը, ինչպէս է

սեւը: Կը հաւնի՞ք դուք ձեզի, ձեր մօտը, զժնեայ կերպարանքին, պարօնայք ինքնասէրք: Բնութիւնը ձեր ճակտին վրայ դրօշմած է սեւ կնիքը, եւ ան չմաքրուիր անկէ մինչեւ որ կեանքերնիդ չի փոխէք:

Առնենք հիմա կարմիր վարդ մը, ինչո՞ւ կարմիր է ան. որովհետեւ կարմիր վարդին կազմութիւնը այնպէս է որ բոլոր ուրիշ գոյները կը ծծէ իր մէջ եւ միայն իր չըսիրած կարմիր գոյնը դուրս կը ցոլացնէ զոր մենք կը տեսնենք, եւ որուն պատճառաւ վարդը կարմիր կ'երեւայ մեզ: Լուսապատկերացոյց գործիքով լոյսին եօթը գոյները իրարմէ որոշակի կը զատուին: Լուսեղէն այս պատկերին մէջ եթէ կարմիր ժապաւէն մը պատկերին կարմիր լոյսին մէջ դուրս, կարմիր ժապաւէնը աւելի յստակ եւ կենդանի գոյն մը կ'առնէ, որովհետեւ պատկերացոյցին կարմիր գոյնը կը ցոլացնէ դուրս, առանց մաս մը ծծելու անկէ: Եթէ կանանչ ժապաւէն մը անցընէք պատկերացոյցին նոյն կարմիր գոյնին մէջէն՝ կանանչը բոլորովին սեւցած պիտի տեսնէք, քան զի կանանչ ժապաւէնը կարմիր գոյնը ծնող է և դուրս չի տար զայն. եւ որովհետեւ հոն ուրիշ գոյն կամ կանանչ չիկայ որ դուրս ցոլացնէ բնաւ գոյն չունենար ու կ'ըլլայ սեւ. վերջապէս զարմանալի չե՞ն սա գոյները, մարդիկ իրենց ընտրած, սիրած գոյներնին է որ կը ցուցադրեն, իրենց հաւնած գոյներով կը պնդուին. իսկ ծաղիկները եւ բոլոր գունաւոր առարկաները իրենց չհաւնած գոյնով կերեւան, եւ հաւնածնին ներս կ'առնեն՝ իրենց մասը կ'ընեն: Զերմակ գոյնը՝ գոյներուն ամէնէն փայլունը ու գեղեցիկը, ճերմակ է, որովհետեւ եօթը գոյներուն եւ ոչ մէկը իրեն կը սեփականացնէ, այլ անոնց ամէնքն ալ կը ցոլացնէ, ու անոնք ամէնքը միասին կը կազմեն ճերմակ գոյնը, կատարեալ տիպար մը բացարձակ անձնուրուրեան, իր վրայ ցոլացած լոյսը ամբողջովին, իր եօթը չքնաղ, գեղեցիկ գոյներովը ետ կուտայ վերստին բնութեան, ճիշդ ինչպէս որ կատարեալ անձնուէրները կը նուիրեն՝ բնութեան իրենց ընծայած բոլոր

պարգեւները՝ ուրիշներուն օգտին համար։ Եւ այս պարգեւաբաշխներն են որ կը փայլին, կը շողան անարատ ճերմակ լոյսով՝ ասոնք են բարոյական աշխարհի փառքը, ասոնք են որ Աստուծոյ՝ արեւներուն Արեւին սպիտակափառ լոյսը կը ներկայացնեն այս խաւարչտին աշխարհին մէջ։ Արդեօք ա՛յս պատճառաւ է որ երկինքի սուրբերը ճերմակներ հագած կը նկարագրուին. ու մեզ կը պատմուի սպիտակափայլ հրեշտակներու վրայ։

Այս զարմանալի եւ հետաքրքրաշարժ եղելութեանց առջեւ մտածում մը կ'ունենանք զոր կարելի չէ անտես ընել. ի՞նչ զարմանալի յարաբերութիւններ կան բնութեան մէջ, որոնք իրենց ճշգրտութեամբը ու զարմանալի արդիւնքներովը կ'ապշեցնեն զմեզ։ Ի՞նչ հիանալի կերպով յարմարած են իրերը մէկմէկու հետ, եւ այդ յարմարութիւնը ի՞նչ հրաշքներ է որ կը գործէ։ Տեսէ՛ք նախ և առաջ արեւի լոյս մըն է որ կայ, որ յետին աստիճան բաղադրեալ զօրութիւն մը կամ գործիչ մըն է, ունի անհամար բաղկացուցիչ տարրեր եւ իր այլ եւ այլ մասերը տարբեր կը բեկեցնեն տարբեր աստիճանաւ։ Ասկէ զատ ունինք մարմիններուն հիւլէները ու մասնիկները որոնք ամէնքն ալ կարողութիւն ունին այլ և այլ կերպերով ընտրելու և զատելու արեւի լոյսը և այս կերպով բնութեան եւ արուեստի մէջ երեւցած գոյները արտադրելու։ Ասիկա ընելու համար ասոնք ալ լոյսին չափ բաղադրեալ և կնճռոտ կազմութիւն մը պէտք է ունենան, բայց ասոնցմէ զատ կայ նաեւ մարդկային աչքը եւ ուղեղը, այնպէս մը կազմակերպուած որ կարող կ'ըլլայ այսպէս արտադրուած բազմատեսակ տպաւորութիւնները ընդունիլ եւ զանոնք զանազանել։ Հիմա աչքերնուս առջեւ բերենք այս երեք բաղադրեալ կազմութիւնները, լոյսը, որ շատ բաղադրեալ գործիչ մըն է, մարմինները՝ որոնք պէտք է շատ բաղադրեալ ըլլան ընտրողութիւն ընելու եւ բաժնելու համար լոյսի նման գործիչ մը. եւ մարդկային աչքը եւ ուղեղը

որ նոյնպէս շատ բաղադրեալ, ընդունակ են այս կերպով արտադրուած տպաւորութիւնները ընդունելու։ Հիմա հոս՝ հարցում մը կայ որ իսկոյն կը ներկայանայ մեր մտքին՝ որ կը մտածէ ամէն բանի վրայ։ Ուրկէ՞ է այս երբեակ բաղադրութիւնը։ Ի՞նչպէ՞ս կարելի է երեւակայել որ այս երեք տարբեր ու կնճռոտ գործիչները իրարմէ բոլորովին անկախ՝ իրենց կնճռոտ գործողութիւններովը այնքան յարմարին իրարու որ արտադրեն գոյներու հիանալի գեղեցկութիւնը։ Արեւին լոյսը, մարմինները, աչքը, այն զարմանալի եւ կնճռալից գործարանը, և ուղեղը զատ զատ արդէն հրաշալիքներ են, բայց հրաշալիքին հրաշալիքն են երբոր կը մտածենք թէ այս ամէնը՝ անկախաբար գործելով, իրարու այնպէս ճշգրտապէս կը յարմարին որ կարող կ'ընեն զմեզ վայելելու գոյներու բոլոր գեղեցկութիւնը. հոս ունինք ոչ թէ միայն լոյսը հիանալի ըստ ինքեան, այլ նաեւ ունինք լոյսը որ հրաշալի կերպով կը յարմարի գործելու համար աչքին վրայ։

Ունինք նաեւ մարմինները՝ որ ինչքան զարմանալի ըլլան ըստ ինքեան, ալ աւելի զարմանալի կը դառնան՝ իրենց ներքին կազմութեամբը յարմարելով գոյն չինելու ճերմակ լոյսէն՝ եւ զայն փոխադրելու աչքին ցանցակերպին եւ անկէ ալ ուղեղին։ Աշխարհիս ամէնէն անմիտը ըլլալու է մարդ՝ որ չիմանայ ասկէ թէ գերագոյն զօրութիւն մը եւ իմացականութիւն մը յարմարացուց ասոնք իրարու եւ ծրագիրը առաջընէ՝ կար այդ Գերագոյն Մտքին մէջ։

Ուրիշ մտածում մըն ալ. տեսէ՛ք թէ այդ Գերագոյն Էակը ինչ ահագին պատրաստութիւններ, ի՞նչ կնճռոտ, բաղադրեալ մեքենականութիւններ հաստատել է՝ միայն իրերը գոյնի փառքով հագուած տեսնելու հաճոյքը ու պերճանքը տալու համար մեզ։ Ասկէ չի հետեւի՞ր որ դիտաւորութիւն մը կայ զմեզ դաստիարակելու համար որ ուտելիքէ եւ խմելիքէ վեր բաներէ հաճոյք վայելենք։

Ահա՛ այն մեծ ճշմարտութիւնը, մեծ ե-

ղելութիւնը որուն մեր ընթերցողներու ուշադրութիւնը հրաւիրելով՝ կը վերջացնենք մեր յօդուածը։ Մարդս օժտուած է այնպիսի ընդունակութիւններով որոնցմով կարող է վայելել ոչ թէ միայն նիւթականապէս օգտակար եղած բաները, այլ օժտուած է շատ մը բարձրագոյն կարողութիւններով որոնցմով կարելի կ'ըլլայ իրեն՝ վայելել նաեւ ինչ որ Գեղեցիկ է, ինչ որ շնամբիտ է։

ՅԱԿՈԲՈՍ Հ. ՃԵՃԻԶԵԱՆ

ԸՆԹԱՑԻԿ ՆԻԻԹԵՐ

ՀՈԳԵԻՈՐ ԵՐԳԱՐԱՆԸ

Բողոքական Հայերու Հոգեւոր Երգարանը ատեն մը բաւական նիւթ մատակարարեց վիճարանութեան։ Դիտողութիւններ եղան թէ՛ ա՛յդ անուեով ճանչցուած՝ Պայպըլ-Հաուզէն հրատարակուած հատորը պատուաբեր բան մը չէ՛ր զայն գործածող հասարակութեան համար։ Ու այն շատ մը երգերու մէջէն նոյն իսկ մատնանշուեցան այնպիսիներ, որոնց լեզուն խորթ էր, ոճը՝ խրթին ու իմաստը՝ մթին։

Ատոր վրայ էր, եթէ չեմ սխալիր, որ նշանակուեցաւ Երգարանի մասնախումբ մը, ինչ որ միշտ կ'ըլլայ երբ այս տեսակ բանի մը շուրջ աղմուկ հանուի։

Թէ ի՛նչ ըրաւ այդ յանձնախումբը մինչեւ այսօր՝ ճիշդ յայտնի չէ ինծի, եւ թերեւս նաեւ չատերու։ Միայն թէ վերջերս առիթը ունեցանք ամէնքս ալ՝ տեսնելու «Վերաքննեալ Երգ» վերտառութեամբ քանի մը կտորներ, որոնք Աւետաբերի ու Բիւրակնի մէջ հրատարակուեցան։

Ամէն մարդու չէ՛ տրուած բանաստեղծըլլալ, ու եթէ ո՛ր եւ է վարձքի մը փոխարէն նոյն իսկ սա՛նկ քառեակ մը ուզուի ինծմէ՛ աւելի յօժարակամ կուտամ ... հո-

գիս։ Եւ սակայն մեզմէ շատեր կրնան քիչ ու շատ ականջ ունենալ բանաստեղծական ներդաշնակութեան, եւ գնահատել գեղեցիկ քերթուած մը։ Ասոր համար է որ պիտի գտնուին միշտ զօրաբահածներ, չէ՛ թէ Հոգեւոր Երգարանի մասին միայն, բայց նոյն իսկ ո՛ր եւ է նոյնօրինակ հրատարակութեան մասին։

Ես այս խօսքերովս, կ'ուզեմ պաշտպանել հին Երգարանը, որ իր ամէն թերութիւններովը մէկտեղ՝ այսքան ատենէ ի վեր բողոքական տուններու մէջ գործածուելովը՝ գոյութեան իրաւունք մը ունի։ Կը կարծեմ թէ շատ մը բողոքական ծերեր պիտի չուզեն բաժնուիլ ա՛յն հին երգերէն, որոնք կրնան ըլլալ ոչ-քերականական, ոչ-բանաստեղծական եւ ուրիշ ի՛նչ ժխտական յատկութիւններով որ ուզէք լեցուն։ Բայց վերջապէս անոնք վարժուա՛ծ են անոնց, ու ամէն պարագայի տակ՝ պիտի չուզէին զիւրին զիւրին բաժնուիլ անոնցմէ։

Կը զգամ թէ այս գաղափարս քիչ մը հին-գլուխի յատուկ պիտի նկատեն շատեր, փոյթս չէ։ Ա՛յս է համոզումս։ Մնաց որ, եթէ ուրիշ տեղէ մը անպատճառ օգնութիւն փնտռէի ըսածիս, կրնայի նոյն իսկ յիշել անգլիերէն շատ մը երգարաններու պարունակութիւնը. ես ինքս անձամբ դիտեմ՝ ու աւելի ձեռնհասներէ ալ լսեմ եմ թէ անոնց — Անգլիացիներուն — երգարաններն ալ ունին շատ մը սկար կսորցներ, որոնք սակայն հիմակուհիմա կը պահուին, քանզի սիրիլի ու նուիրական դարձած են շատերու։

Ու ճիշդ այս է իմ փափագս ալ՝ Հոգեւոր Երգարանի մասին։ Հինին մէջէն կամաց կամաց թո՛ղ դուրս ձգուին անյարմարները։ Հիմնական փոփոխութիւն մը անհրաժեշտ չէ՛ բացարձակապէս, ու ատանկ փորձ մը ապահով ալ չենք թէ լաւագոյն ելքի մը պիտի յանգի՞ անպատճառ։

Գալով հրատարակութեան տրուած վերաքննուած երգերուն, սա՛ չափը հիմակուելունէ յայտնի է թէ՛ անոնք ալ քննադատելի կէտեր ունին, մանաւանդ եղանակին չեղերուն տեսակէտէն։ Բացայայտ է նոյն

ատեն թէ՛ այս իբր նմոյշ հրատարակուած վերաքննուածները՝ առաւելութիւն ունին լեզուի քաղցրութեան եւ ճշգրտութեան տեսակէտէն : Բայց ա՛յս միայն բաւական չէ՛ . քանի որ նոյն իսկ հոս ալ կրնայ տարբեր կարծիք յայտնուիլ վերաքննուածներուն համար :

Երգ մը , ու ան ալ հոգեւոր երգ մը չարագրելու կամ սրբագրելու համար քաջ հայագէտ մը ըլլալը միայն բաւական չէ՛ . բանաստեղծ ըլլալն ալ ինքնին յաջողութեան գրաւական մը չէ՛ : Զայն չարագրողը կամ լաւ եւս յղացողը՝ զգալու եւ հաւատալու է : Երգը տեսակ մը ազօթք է . զրուցագրութենէն չա՛տ տարբեր բան մըն է ան . սրբագրութենէն աւելի կարեւոր ազդեցութիւն մը ներգործելու է անոր վրայ :

Ուստի , իմ կարծիքովս , Հոգեւոր Երգաւանի վերաքննուած ու վերաքննելի երգերը ընդունելութեան պիտի չարժանանան զանոնք երգողներուն կողմէ : Ժողովուրդը պիտի նախընտրէ երգել հիները :

Հիմ Երգաւանը աղէկ վիճակի մը վերածելու ուրիշ գործնական կերպ մը կայ , կը կարծեմ : Նոր տպագրութեան ատեն , չատ դիւրաւ , կարելի է դուրս ձգել այն երգերը , որոնք խիստ տկար կտորներ կը համարուին Յանձնախումբին կողմէ , եւ քիչ մըն ալ , սա՛նկ քիչ մը բան հասկցողներու դատողութեամբ :

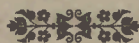
Հարկ չիկայ որ Հոգեւոր Երգաւանը անպատճառ սա՛չափ երգ պարունակէ . անյարմարները թո՛ղ դուրս ձգուին կամացուկ մը : Նոր Երգաւանը գործածող նորերը այն ատեն պիտի տեսնեն ու սորվին միայն ի՛նչ որ հո՛ն գրուած է . միւս հիները երթալով պիտի մոռցուին , քանզի նորին մէջ տեղ չունենալովին՝ ա՛լ եւս չպիտի կրնան երգուիլ եկեղեցական պաշտամունքի միջոցին :

Ու այսպէսով այս օրուան Երգաւանը պիտի ստուգուի , ու վերջ ի վերջոյ օր մըն ալ Բողոքական Հայերը ձեռքերնին պիտի ունենան չնորհրդով , գտուած Հոգեւոր Երգաւան մը , համառօտ՝ բայց զերծ ընդարձակին թերութիւններէն : Եւ եթէ՛ ուղուի անպատ-

ճառ նորեր ալ մտցնել Նոր Երգաւանին մէջ՝ այդ ալ կրնայ թելադրուիլ , իսկ սրբագրութիւն՝ գրեթէ բնա՛ւ :

Հիմակուան դատափետուած Երգաւանը չունի՞ արդեօք հարիւր հատ երգեր , որոնք կարենան անխռով ու անվրդով պահել իրենց դիրքն ու տեղը : Եթէ արդարեւ կա՛ն այդ թուով ընդունելի երգեր , ատոնք թո՛ղ կազմեն նոր Հոգեւոր Երգաւանը :

ԱՐՄԷՆ Գ.

ՆԵՐՍԷՍ ԶՆՈՐԱԼԻ

Դ.

Շնորհալիին հմտութիւնը եւ հեղինակութիւնը . — Շնորհալիի համար հմտութիւնը չա՛տ բան գիտնալու ծանօթ վիճակը չէ՛ : Այդ վիճակը՝ քիչ շատ կանոնաւոր աշխատութեան մէջ յարատեւող եւ ուսնելու փափաքողներուն հասած վիճակն է : Շնորհալին հոգեկիր հմուտ մըն է : Իր հոգեխօսական վիճակը կատարելապէս խաղաղ է եւ վճիտ . կարծես գերմարդկային մարդ մըն է : Հոգեխօսական այս վիճակին մէջ ուսած , զարգացած եւ բարգաւաճած հմտութիւն մըն է չնորհալի . հմտութիւն մը , որուն ո՛չ թէ գրաւիչ է քանակը , ալ , հիանալի է որակը : Շնորհալին , զոր օրինակ , Աթանասի եւ Կիւրղի պէս՝ աղեքսանտրեան իմաստասիրութեան եւ Աօտուածաբանութեան ուսանողն ու ճոխացնողը չեղաւ . բայց իր դաւանաբանական գրուածք անհամեմատելի կերպով յստակ եւ դիւրամատչելի է : Շնորհալին այդ Մեծ Հայերուն եւ ուրիշներուն հեղինակութեան կ'իւրթնի . բայց անոնցմէ աւելի կտրուկ , անոնցմէ աւելի ամփոփ է իր դաւանաբանական գրուածներուն մէջ :

Հայ . Եկեղեցւոյ դաւանութիւնը կամ վարդապետութիւնը կամ հասցը , որ ըստ ամենայնի աղեքսանտրեան է , Շնորհալին քանի

մ'անգամ գրով կրթելու առիթն ունեցաւ . ե քանի՜ անգամ որ կրթեց ա՛յնչափ հիւսցուց բիւզանդական արքունիքն ու եկեղեցին . ճշտութիւն, պարզութիւն, համառոտութիւն՝ արծաթ հայերէնով մը համբուրած են զիրար այդ գրուածներուն մէջ , որոնք բաւական են քրիստոնէական եկեղեցւոյ «Հաւատամք»ը բանաձեւելու համար :

Այս է պատճառը որ Շնորհալիին գրչէն ելած դաւանարանական ո՛ր եւ է բացատրութիւն , քերթուած ⁽¹⁾ կամ արձակ գրուած՝ ծանրակշիռ հեղինակութիւն մ'է Հայ . եկեղեցւոյ հայրերուն մէջ : Նոյն իսկ կրնանք ըսել թէ Շնորհալիով կ'կնքուի հեղինակ հայրերուն շարքը :— Լուսաւորիչ , Ներսէս , Սահակ-Մեսրոպ , Գիւտ , Մանգակունի , Բարգէն , Շինող , Օձնեճի , մինչեւ Գրիգորիսեանց եւ Ներսիսեանց դարը՝ մեծ անձնաւորութիւններ են : Լուսաւորչեան դարը պատկառելի է Հայ . եկեղեցւոյ համար . քրիստոնէութեան յաջող խմորումը կը տեսնենք հո՛ս հեթանոս Հայոց մէջ եւ Լուսաւորիչը կ'մեծնայ առաքելական ամէնէն փափուկ գործի մը յաջող ելքին վրայ՝ իր զաւակներով ու թոռներով : Սահակ-Մեսրոպեան դարը վերածնութիւնն է Հայ . եկեղեցւոյ համար : Ասորի եւ յոյն լեզուները կ'վտարուին՝ Հայոց եկեղեցիներէն , մէկ կողմէն , մատենագրական բարգաւաճումը՝ իր ամէնէն արագ , ամէնէն առատ եւ ամէնէն հիմնալի յաջողութիւններով : Հայ . եկեղեցւոյ վերակազմութեան եւ բարեկարգութեան իրականացումը կ'տեսնենք քրիստոնեայ Հայոց մէջ եւ Սահակ-Մեսրոպ կ'բարձրանան Հայ . եկեղեցւոյ ինքնուրայնութեան այդ բնիկ եւ տոհմիկ հանգրաւանին վրայ , իրենց զպրօցով եւ այդ զպրօցին ամէնէն նշանաւոր դէմքերով : Բարգէնի դարը , ո՛չ այնքան հեռի ոսկեդարէն , Հայ . եկեղեցւոյ դաւանաբանական ինքնութեան հուշակումն է Արեւելքի եւ Արեւմուտքի քրիստոնէութեան հանդէպ . եւ Բարգէն այդ ամէն կերպով

հայացած եկեղեցւոյ մէջ՝ հետաքրքրական դիրք մ'ունի իր գործը շարունակով՝ յաջորդներովը : Շինող , Օձնեցի ևլն . կ'զգացունին Հայ . եկեղեցւոյ մէջ , բայց Գրիգորիսեանց եւ Ներսիսեանց դարը բոլորովին տարբեր է և Շնորհալին է որ բարձր , չա՛տ բարձր , ամէնէն բարձր դիրք մը գրաւած է այդ դարուն մէջ : Ա՛յն քրիստոնէութիւնը որ Լուսաւորչին ձեռքով քարոզուեցաւ Հայոց մէջ , Շնորհալիի ձեռքով իր դաւանաբանական հեղինակաւոր , անվիճելի բանաձեւը կ'առնէ , առանց խրթնութիւններու ուղղակի հայադաւան մտքով , հայ գրչով : Ոսկեդարին վրայ արծաթէ դար մը կ'դարձնուի Գրիգորիսեանց եւ Ներսիսեանց ժամանակով եւ Երդ դարու Հայ . եկեղեցին , կ'բարեկարգուի ժԲ . դարու մէջ : Մամաւորապէս կ'գորանայ երաժշտութեան կամ երգի ճիւղը : Եւ Շնորհալին է այս բոլոր կերպարանափոխութեան գործիչն ու հեղինակը : Հրամայող մը չէ՛ ան , ծրագիրներ առաջարկող մը չէ՛ , այլ գործողը եւ գործադրողը : Եւ ճիշդ այս իրողութիւնովն է որ , ինչպէս դիտել տուի արդէն , Հայոց արդի եկեղեցին իր կազմակերպեալ վիճակը Շնորհալիին կ'պարտի : Հերիք է միայն լաւ ուշադրութիւն ընել մեր եկեղեցւոյ պատարագին , որ ամենէն աւելի կ'զարնէ աչքի . անոր հոգեշունչ երգերը գրեթէ ինքն է որ գրեց եւ երգեց : Շնորհալիէն յառաջ՝ Հայոց եկեղեցին աւելի միատիք տպաւորութիւն մը պիտի ընէր հաւատացեալին վրայ : Իրաւ երգ , շարական կար իրմէ յառաջ , բայց կազմակերպութիւն չըկար . Ներսէս Շինողի ատեն Վարդապետի կիրակի մը Հարցի ութը շարական իրարու ետեւէ երգեցին . մէկ զասէն երգուածը չկրցան երգել միւս զասէն , թէեւ այս անախորժ զէպքին հետեւանքով Շինող ուշադրութիւն դարձուց կարգապահութեան⁽¹⁾ , բայց վերջ-

(1) «Յոյժ ընդունելի ընդհանուր եկեղեցեաց ուղղափառաց եւ իմաստախոհ քննողաց :»

(1) «Սա (Ներսէս Շինող) մեծ ժողովով առնէր զտօն Վարդապետին , եւ ուժ Հարց փոխեցին եւ ոչ կարացին աւնուլ զմիմեանցն . ապա հրամայեաց ընտրել զարժանն եւ զայն միայն ուսանել , զոր եւ արար ի ժեռն Սրբոյն Բարսղի , մականունն ձՈՆ կր-

ՊԶՏԻԿ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

Գ Ի Ս Ա Կ Ի Կ Ե Ա Ն Ք Է Ն

նական բան մը չկրցաւ ընել հարկաւ, որ Շնորհալին պէտք զգաց ամէն բան հաստատուն կարգի կանոնի տակ զնել, առանց հեռանալու նախնեանց ուղեգծէն և առանց զպիլու Հայ. եկեղեցւոյ ոգւոյն: Շնորհալին հեղինակաւոր բարեկարգութեամբը Հայ. եկեղեցին կ'ըստարթանայ բոլորովին, իր գրած շարականներով ու երգերով, որոնց եղանակներն ալ ինքը երգեց, վասն զի ինքը սրբազան երգիչ մը, կատարեալ բանաստեղծ մը, երգահան մըն էր ամէն կերպով. — «Երգէր և երգս տաղից քաղցրանուագ եղանակօք» յիմաստ բանի դառնակեալ՝ ի տօն տէրունիս եւ յիշատակս առաքելոց եւ մարգարէից և մարտիրոսաց»: Շա'տ կարեւոր եւ մանաւանդ արուեստագիտական պարագայ մըն է երգ մը եղանակել երգի մը իմաստին համեմատ. հո'ս է արգէն երգի մը կամ երաժշտական ո' եւ է հատուածի ազդեցութեան գաղտնիքը: Եւ Շնորհալին զաշնակած է իր եղանակները խօսքի իմաստին, Տարակոյս չունինք որ իր շնորհալի բերնէն եւ անտաբակոյս հիանալի ձայնէն բան մը կայ դեռ իր երգերուն եւ շարականներուն եղանակներուն մէջ, որոնք նոյնպէս տարակոյս չկայ որ բաւական աղաւաղուած պէտք է ըլլան, քանի որ երգին իմաստը եւ եղանակը զըժուար կ'դաշնակեն հիմայ իրարու հետ:

Շնորհալին միակ Հայրն է Հայ. եկեղեցւոյ, իր կեանքին ու գործին տեսակէտով, ամբողջ հեղինակութիւն մը, որ կ'տիրէ Հայ. եկեղեցւոյ մէջ:

ԲԱՅԳԷՆ ՎԱՐԴ

յեցելոյ, որ էր Առաջնորդ սուրբ ուխտին, որ Դըպրեվանքն կոչի... վասն որոյ ճոն ընտիր կոչի շաբական՝ որ այժմ պաշտի յեկեղեցիս մեր»:

Խմբագրութիւնս որոշած ըլլալով քերթելու առաջնութիւնը դարեցնել այն բաժանորդներուն որոնք իրենց բաժանորդագիրն չեն հասցուցած մեզի տակաւին, կը հրաւիրէ զանոնք փութաբերել իրենց պատճառով:

«Գիտակ»ի հոգին խտացնող գրքուկին՝ Մսածուքիւնք Տօնական Օրերու Հայ. Ս. եկեղեցւոյի ան պզտիկ ծանուցումը, որ Մեծ-Պահքին ծայր տալուն հետ երեւցաւ, ինչպէս Բիւրակնի, նոյնպէս ուրիշ քանի մը օրաթերթերու մէջը, միտքս կը բերէ սրտագրաւ ու ինքնատիպ պատմութիւններ, — պզտիկ յիշատակներ, եթէ կ'ուզէք, — որոնք թաքուն կապ մը ունին Մեծ-Պահքին՝ ու վեր. Պետիկեանի ադ գրքուկին հետը: Սիրուն ու սրտառուչ զրոյժ մը ունին ադ պատմութիւնները իրենց մէջը, եւ կը ցոլացնեն պատկերը անկեղծ, համեստ ու մաքուր հոգիի մը, որ Գիտակինն էր, անժըխտելի կերպով:

Հաճոյքի պէս բան մը կը դառնայ ինծի ասօր, անդրադառնալ անոնց, վերաբարձրելու համար անցնող ադ յիշատակները, Մեծ-Պահքի աս օրերուն մէջը, երբ անոնք կարծես թարմութեան ոգի մը կ'առնեն, դառնալով դեռ երէկ պատահածի պէս անցքեր, որոնք երէկուանը չեն սակայն, եւ զորս չես ուզեր մոռնալ:

Գիտակի կեանքին ու նկարագիրին մաքուր ու անբիծ կողմերը ցոլացնող ադ անցքերը արժարձել, չա'տ աւելի անուշ բան մը կը դառնայ, մանաւանդ աս օրերուն, երբ անոր ներկայութեան կարօտը թանկագին հաճոյքի մը պէս կ'արթննայ ամէնուն հոգիին մէջը, դառն զգացումով մը արթնցնելով, զինքը սիրողներուն ներքը, անոր կորուստը, որուն հաւատալ չէին ուզեր դեռ երէկ, բայց ասօր, իրեն պէս նուիրուած պատուելիներու հաղուագիւտ գոյութեան հետեւանքով մանաւանդ, անազորօրն ցաւ մը կը դառնայ:

* * *

Երեք-չորս Մեծ-Պահք մը առաջ, — աղէկ չե'մ յիշեր անցած ադ թուականին ե'րբ ըլ-

լալը, — Վեր. Պետիկեան բաղձանքը ունեցաւ, — ներքին անդիմադրելի դրդումէ մը մղուած, կամ Բիւզանդիոնի Տէրը եւ Տնօրէնին՝ Բիւզանդիոնի Բէյլեանի փափաքին վրայ, — Բիւզանդիոնի մէջը Գիսակ ծածկանունով Մեծ-Պահլաւ յատուկ կրօնական յօդուածներու շարք մը սկսելու, զորս ամէն մարդ հոգեւոր մակդիրով սիրեց որակել, իրաւունքով, — ա՛նչափ սրտաբուխ ու հոգեզեղուն շունչով մը թրթռուն էին անոնք:

Գանի յօդուածներէ ետքը, — որոնք ինքն իմաստի եւ Ենովային Սէրին խանդակաթ զգացումներովը և սրբազան խօսքերովը վեհ ու պերճիմաստ արտայայտութիւններովը զեղուն էին, — ընթերցողներ սկսան անկեղծ խայտանք մը ունենալ հանդէպ անոր՝ որ Գիսակ ծածկանունին ետեւը կը պահուրտէր, եւ սրբազան զգացումներու սրտաբուխ ու յորդառատ գետ մը կը ժայթքէր Բիւզանդիոնի էջերուն մէջը, ոսկի գրիչով մը ասեղնադործելով իր ամէն մէկ տողը:

Ո՛չ մէկը գիտէր, ան ատեն, Գիսակ ծածկանունը կրող Քրիստոսի ջերմեռանդ ծառային ո՛վ ըլլալը: Մինակ, պաշտումը և համակրութիւնը ա՛ն աստիճան անսահման էր հանդէպ ադ անունին, նոյն իսկ ամէն յարանուանութեան պատկանող բարձրաստիճան եկեղեցականներու կողմէ, որ ամէն մարդ սկսած էր իրեն համար Գիսակը մարմնացնող անուն մը ստեղծել:

Գիսակին ո՛վ ըլլալուն գաղտնիքը օրուան նիւթը դարձած էր, ընթերցասէրներու շրջանակին մէջը, Շատեր զայն էջմիածինի Կաթողիկոսը ուզած էին կարծել, եւ ուրիշներ, հմուտ եպիսկոպոս մը: Մինչեւ անգամ, իզմիրի Առաջնորդը Մելքիսեդէկ Արքեպիսկ. Մուրատեանց, զբաւուած Գիսակ ստորագրող սրբասաց յօդուածագիրին պերճիմաստ տողերէն, կ'ըսէ. — Բերէ՛ք Գիսակը ինծի, ու եթէ աշխարհական է՝ քահանայ ձեռնադրեմ, եթէ վարդապետ է՝ ծայրագունութեան աստիճան տամ:

Ընթերցողութիւնները, ամէ՛նքն ալ մշուշի մէջ կը մնան ատեն մը, և Գիսակ՝ ինքզինքը չի յայտնելու համեստ կասկածոտութիւննե-

րով՝ օր մը օրանց Բիւզանդիոնի խմբագրատունը անգամ չհանդիպիր և իր ձեռագիրները անձանօթի մը հետը կը ղրկէ:

Բիւզանդիոնի բանիւրուն Տնօրէնը՝ քաջաւերուած իր աշխատակիցին եւ անոր յօդուածներուն գտած համակրանքէն եւ ընդունելութենէն, իր ծանօթ առատածեռութիւնովը, կ'առաջարկէ վճարում ընել անոր յօդուածներուն, բայց Գիսակ, հաւատարիմ պաշտօնեայ Քրիստոսի առաքելութեան, չուզէր ընդունիլ, զրամով չփոխարինելու համար Աստուածորդին խօսքերուն քարոզչութիւնը:

(Հոս, փակագիծով պէտք մը կը դառնայ ինծի ըսել, որ, Բիւզանդիոնի Տնօրէնը մեծանքութեան ի՛նչ գեղեցիկ ապացոյց մը տուած կ'ըլլայ, եթէ ասօր, Գիսակի աշխատակցութեան փոխարինութիւնը վրայ վրայ զնելով, յանձնէ իր այրիին և զաւակներուն, որոնք զգալի պէտքը ունին աս միջոցիս ադ տեսակ նուիրատութեան մը, մանաւանդ երբ անիկա իրենց տունին պետին աշխատութեան մոռցուած պտուղը ըլլայ:

Ժամանակին մերժուած վճարումներու ադ հատուցումը ո՛րչափ թանկագին ու սփոփիչ պիտի ըլլայ արդեօք իրենց):

Գիսակ անունը անձանօթ, խորհրդաւոր ու տանջող գաղտնիք մը կը մնայ միշտ, իր ըղձակեմի համաձայն:

* * *

Ադ ըղձանքին դարաւոր շէնքին քայքայումին պատճառ եւ եղած եմ՝ սակայն, աւա՛ղ, օր մը, անդիտակցաբար: Խնձ Գիսակ:

Բիւրակնը նոր սկսած էր հրատարակուիլ, 901ին, երբ Վեր. Պետիկեան, ինչպէս կը սպասուէր, յօդուած մը զրկած էր երկրորդ թիւին համար, « Բեքլեհիմի Մանուկը » խորագիրով, զոր իր բո՛ւն անունովը ստորագրած էր. — Ա. Կ. Պետիկեան:

Բիւրակնի ընթերցողներուն ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար յօդուածին վրայ, և միանգամայն զգացնելու համար թէ յարատեւ ու պատուաբեր աշխատակից մը պիտի ըլլայ Գիսակ, Խմբագրութեան կողմէ հետեւեալ Մանօթութիւնը կը զնէի յօդուա-

ծին տակը, որ Գիսակի անունին շուրջը հիւսուած ամէն քող կը պատուէր անմեղորէն։—

Պատ. Ա. Կ. Պետիկեան (Գիսակ), որ Բիւզանդիոնի մէջ հրատարակած իր հոգեշունչ յօդուածներովը Թովեց կրօնասէր ժողովուրդին սիրտը, խնստացած է այսուհետեւ կանոնաւորապէս աշխատակցիլ Բիւզակի, որուն Բ. Թիւին կը նուիրէ իր «Բեթլեհեմի Մանուկը», իբր առաջինը շարունակելի կարգ մը իմաստալից կրօնական յօդուածներու, զորս այնքան զեղեցիկ կերպով գիտէ ինք հիւսել։ Կը յուսանք որ մեծապէս զոհ պիտի մնան մեր ընթերցողները այս լուրէն։

Թերթը կը տպուէր ուրբաթ օրը, երբ Բրոք. Ճէճիգեան Պոլիս իջած ըլլալով Հիւսարէն, Խմբագրատուն այցելելու իր սովորական չորեքշաբթիէն չեզոք մը ընելով, կը հանդիպէր Խմբագրատուն, ուր երբ տեսաւ ադ ծանօթութիւնը, վշտակեցաւ որ պիտի ջաշի սիրելի Պատուելին՝ իր անունին յայտնուելէն։

Թերթը հրապարակ ելած չեւած, Պոլիսէն, ու քանի մը օր ետքն ալ գաւառներէն, զարմացումի եւ հիասթափումի նամակները կը հասնէին։— Գիսակը՝ Պետիկեան...։

Ա՛լ գաղտնիք չէր մնացած։

Պատուելին՝ շատ վշտակեր էր ինծի դէմ, աս անմեղ անգաղտնապահութեանս համար։

Օր մը, մէկը զրկած էր ինծի, աղնուաբար զիտել տալու համար որ, ինչո՞ւ ըրի ադ անգաղտնապահութիւնը, երիտասարդաբար։ Ճանի՛լ, ըսեր էր։

Դրելու խնդիրն մէջը, իր վիշտը եղաւ մինչեւ ետքը, անունի աս քողամերկումը, եւ երբ, Բիւզանդիոնի մէջը հրատարակած իր յօդուածները Մամուրիւնք Տօնական Օրերու Հայ. Ս. Եկեղեցւոյ խորագիրով գիրքի մը մէջը կ'ամփոփէր, իր կենդանութեանը օրով, լսեցի թէ բաւական վարանումներ ունեցեր է անոր վրայ անունը Գիսակ կամ Ա. Կ. Պետիկեան դնելու համար։

Ու հիմա, Մեծ-Պահքի աս օրերուն, երբ մէկ քանի թերթերու մէջը, ծանուցումները կ'երեւան իր հոգիին յուշարձանը եղող ադ

գիրքին, որ աւա՛ղ, իր երկրորդը չունեցաւ, իր անակնկալ ու ցաւառիթ մահուան հետեւանանքով, միտքս ակամայ կ'երթայ աս պզտիկ յիշատակներուն, ու կը մտածեմ թէ, Գիսակ իր հետը տարա՞ւ արդեօք իմ դառնառիթ անգաղտնապահութեանս ցաւը, զոր չի մոռցաւ երբեք։

Ի՛նչ ցաւ որ ալ պատճառած ըլլամ սակայն, աս մեղքով, իրեն կամ ուրիշներու, ես, իմ մասիս, չեմ խղճահարկը երբեք, հանգուցեալ յարգելի Պետիկեանը՝ պանծալի Գիսակով ներկայացուցած ըլլալուս համար հասարակութեան, որովհետեւ, առանց ադ անգաղտնապահութեանս, թերեւս իր հետը երթար մեռնիլ Գիսակը եւ անոր՝ ո՛վ ըլլալուն արժանիքը։

ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆ

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՀՆՈՎԱԶԱՆԸ

ԸՆԴԾՈՎԱԿԱՆ ԵՐՈՒ ԳԵՄ

Իտալացի ծովային սպայ մը, վերջերս հնարած է գործիք մը, որ կ'ապահովէ զրահաւորները՝ ընդծովաներու յարձակումներէն։

Այս գործիքին հիմը կը կազմէ տեսակ մը հեռաձայնական ընկալուչ (récepteur) որ ծովուն մէջ ընկղմուելով, 20, քիլոմէթր հեռուէն եկող ընդծովեայի մը կամ զրահաւորի մը գալուստը կ'աւետէ։

Հեռաձայնը՝ բարակ թելով մը միացուած է նաւապետին սենեակը գտնուող գործիքի մը։

Վերջերս Մառ-Անքոնե-Քոլոննա իտալական զրահաւորին մէջ կատարուած փորձեր, ապացուցած են որ՝ գործիքը կրնայ նոյն իսկ աչքի տեսողութենէն հեռու գտնուող նաւի մը գալուստը աւետիլ։

Իտալացի սպայակոյտին մեծագոյն մասը պարզապէս հմայուած է այս սքանչելի եւ միանգամայն պատերազմի ատեն մեծապէս օգտակար գործիքին գիւտէն։

ՅԱԿՈԲՈՍ ԱՌԱՔԵԱԼ

Ե Ի

Ի Բ Թ Ո Ւ Պ Թ Ը

(ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ)

Ե .

ԱԿԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ամբողջ առաքելական թուղթերուն մէջ միայն Յակոբոս առաքելալին թուղթն է, որ ամէնէն աւելի կը պարունակէ աւետարանական բացատրութիւններ: Կարծես աւետարան մըն է ան, ուր թէեւ կը պահսին Փրկչին կեանքի մանրամասնութիւնները միայն, սակայն իր համառոտութեանը մէջ իսկ՝ ան կրնայ մրցիլ միւս աւետարաններուն հետ: Յակոբոս առաքելալի քարոզած վարդապետութիւնը լերան քարոզին արձագանգն է իր ամբողջութեամբ՝ ինչպէս ըսինք: Հոն պարզուած են սիրոյ սկզբունքները՝ ճիշդ նման Աւետարանին մէջ աւանդուածին, ու աղքատներուն նկատմամբ եղած գործըն ու կարեկցութիւնը հաւասարապէս կը ցոլացնեն Յիսուսի ցոյց տուած գութն ու կարեկցութիւնը անոնց վերաբերմամբ: Նոյն են գրեթէ, անտարբեր հարուստներու մասին իբր հոգեւոր փրկութեան միջոց ցոյց տրուած պատուէրները, որոնք Յիսուսէն կը բղխին: Ինչէ՞ն է այս նմանութիւնը: Միակ մեկնութիւնը որ կրնայ այս մասին տրուիլ սա է. — Երուսաղէմ որքան կեդրոն հրէութեան այնքան եւ կեդրոն եղած էր քրիստոնէութեան ուր պակաս չէին Յիսուսի անմիջական հետեւողներ: Տակաւին 25-30 տարիներ հազիւ անցած էին, հետեւաբար Գերազոյն Վարդապետին բոլոր քարոզութիւնները եւ ամէն մէկ խօսքերը կրնային թարմ եւ կենդանի մնացած ըլլալ պարարտ եւ բարեբեր միտքերու եւ սրտերու մէջ՝ որոնք անշուշտ շարունակ կը նորոգէին իրենց թարմութիւնը՝ կենդանութիւնը,

աշխոյժը ու զօրութիւնը՝ անմոռաց պահպանելով այդ պատգամները: Ահա ատոնց արձագանգն է առաքելալը:

Raoul Patry իր մէկ նոր գործին մէջ(*), շատ լաւ պատկերացուցած եւ համեմատած է բոլոր այն նմանութիւնները՝ որոնք կը գտնուին աւետարաններու եւ մեր թուղթին մէջ. աւելորդ չէ անշուշտ իր կարծիքներէն մէկ քանին թարգմանաբար ներկայացնել աւելի որոշ եւ յստակ գաղափար մը տալու համար:

«Յակոբոսի թուղթին վարդապետութիւնը ճշդութեամբ կը համաձայնի, ո՛չ թէ ամբողջ Աւետարանին հետ, վասնզի Յիսուսի մահը կը պակսի անոր մէջ, այլ լերան քարոզին հետ կը յայտարարէ Աստուծոյ հայրութիւնը, աղքատներուն ընտրութիւնը, արքայութեան նոր օրէնքը, աղօթքին եւ հաւատքին ազդեցութիւնը (էջ 107):

«Այնպէս կը թուի թէ այս թուղթին հեղինակը միայն Գալիլեացի վարդապետը կը ճանչնայ, Այն՝ որ համակրող բազմութեան՝ քարոզեց Աւետարանը եւ իրեն նուիրուող սիրտեր տեսաւ իր մօտ: Հեղինակը ծագմամբ Պաղեստինացի եւ Գալիլեացի պէտք է ըլլայ՝ որ մտիկ ըրած է անշուշտ Յորդանանու եզերքներուն վրայ Յովհաննէս Մըկըրտիչի քարոզութիւնը. իր մէջ կը գտնենք արդարութեան միեւնոյն հոգը, եւ նոյնիսկ կէս ընկերական կէս բարոյական քարոզութիւնը. (էջ 141):

«Բնագիրները ուսումնասիրելու ատեն, մենք տեսնենք մանաւանդ նմանութիւն մը Մատթէոսի յառաջ բերած խօսքերուն հետ: Գիտենք թէ առաջին աւետարանը կազմող հատակոտորներուն մէջ, այժմեան քննադատութիւնը կ'կարծէ գտնել logiaի քաղուածոյ մը՝ հաւաքուած Մատթէոս առաքելի ձեռքով՝ որուն գոյութիւնը կը հաստատէ Պապիաս՝ Հիպոլիտոյ եպիսկոպոսը: Մատթէոսի եւ Յակոբոսի միջեւ եղած այն

(*) L'Épître de Jacques dans ses rapports avec la prédication de Jésus.

նմանութենէն կրնանք եղբայրացնել թէ մեր քուրթին մէջ Յիսուսի ճշմարիտ logiaները կան, բայց ձուլուած են Յակոբոսի-դիտողութեանց հետ, որ խնամք չէ տարած վկայութիւնները նշանակելու, ու հիմա զանոնք որոշելն ալ անկարելի է (էջ 112):

«Յակոբոսի թուղթին մէջ տեսակ մը հակասական իրաճուրդ կայ. երբեք Քրիստոսի վրայ տեղեկութիւն չտրուիր անով, բայց ճոխ է այն լաներով որոնք Քրիստոսը յիշել կու տան մեզի. այս իսկ է՝ ըստ մեզ՝ գրուածքին հնութեան երաշխաւորութիւնը և ասով՝ Յակոբոսի վրայ կը տեսնենք նախկին քրիստոնէութեան հնազոյն վկաներէն մէկը (էջ 23):

«Քննադատութիւնը կրնայ Յակոբոսէն խելլ այս թուղթին հեղինակութեան իրաւունքը, բայց ատրկա աննշան բան մըն է: Մեր գրուածքին օգուտը ա՛յլ է, անիկա մեզի կը բերէ Յիսուսի ձայնին մէկ արձագանգը: Աշակերտէն կամ եղբորմէն աւելի մենք վարդապետը կը լսենք հոն. (էջ 123):

«Յակոբոսի թուղթը հինգերորդ աւետարան մըն է. փոքրիկ, շատ կարճ ու շատ անկատար: Իր արժէքը յառաջ կու գայ ոչ թէ Յակոբոսի մէկ գրուածքը ըլլալէն, այլ անոր համար որ Յակոբոս անոր մէջ դրած է Յիսուսի քարոզութենէն անձնական յիշատակներ, և այս տեսակէտով իր արժէքը մեծ է, վասն զի ամենուրեք ուր կը թնդայ Տէրոջ ձայնը, հոն իր աշակերտները կանգ կ'առնուն զինքը մօտիկ ընելու համար» (*) (էջ 124):

2.

ՀԱՅԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա. 11. — «Նոյնպէս և մեծատունն հաճողե՛րձ Եանիւսն իւրովք».— Պէտք է ուղղել ի հաճապարհս իւր. յունարէն բառը փոքի՛ալ,

(*) *Stm L'Année philosophique*, publiée sous la direction de F. Pillon, 1900, էջ 243-244.

= հաճապարհ: Սխալմամբ թարգմանիչը կարդացեր է փոքիա = Եան որ նախորդին երսիլօն գիրը չունի: C'est ainsi que le riche aussi se fane dans sa carrière. (REUSS)

Ա. 17. «Եւ կամ Երջեյոյ ստուեր», պէտք է հասկնալ ստուեր չրջման (= փոփոխման) քրոփիս ափոսփի՛սմսալ:

Գ. 6 «Էեզու հուր, զարդ եւայլն» պէտք է թարգմանել լեզու հուր՝ աշխարհ: Յն. Քո՛զմոս որ կը նշանակէ թէ՛ զարդ եւ թէ՛ աշխարհ. հոս աշխարհ նշանակութեամբ պէտք է ասնուի. ce monde d'iniquité.

Գ. 5. «Վառէ հրով զանիւ ծննդեան»: Յունարէն բառը կը նշանակէ անիւ՝ փոխաբերական բործածութեամբ: Պէտք է հասկընալ «կեանքի չրջանը» որ անիւի նմանութեամբ կը դառնայ. enflammant le cours de la vie.

Գ. 6. Տոչորի ի գեհենի.— պէտք է ուղղել ի գեհենե. իփո թիս եեհեցիս. enflammée elle-même par l'enfer.

Գ. 17. անխիղն կը նշանակէ աներկիւթ (Բաղդ. Ա. 6):

Դ. 5—6 «Առ նախանձ ինչ որում փափաքէ հոգին... տալ զառաւել շնորհան» պէտք է ուղղել Յն. բնագրին համեմատ՝ «Առ նախանձու փափաքէ հոգին որ բնակեացն ի մեզ եւ պարգեւէ առաւել իմն չընորհս».— C'est avec jalousie qu'il réclame l'esprit qu'il a logé en nous. mais il nous offre aussi une grâce plus grande. REUSS

Ե. 7. Մինչեւ առցէ զկանուխ եւ զանազան.— այսինքն աշնան ու գարնան անձրեւները: Jusqu'à ce qu'il ait reçu la pluie d'automne et de printemps. Նոյն

Ե. 9. Մի տրամեցուցանէք զմիմեանս.— Մի տրտնջէք զմիմեանց՝:

Ե. 12. Զի մի՛ ի կեղծաւորութիւն ինչ անկանիցիք.— Զի մի՛ ընդ դատաստանաւ անկանիցիք. afin que vous n'en couriez pas le jugement. REUSS

Իփո՛ւոթիս բառը իբրեւ միացեալ բառ կարդացուած կ'երեւայ թարգմանչին կողմէ:

ԼՈՐԻՒՆ ՎԱՐԴԱՊԵՑ
Վ Ե Ր Զ

ԱՆԻՇՈՒՆԱԾ ՈՐՍՈՐԳՆԵՐ

(Հ Է Ք Ս Ա Թ)

I

Մայր այծեամբ փախաւ կտրիճ որսորդին առջեւէն անտառին էն մութ խորները, Բաջ որսորդը սակայն որ հովի պէս թեթեւ եւ պոզպատի նման տոկուն էր, յամառութեամբ հետապնդեց զայն ժայռէ ժայռ, թաւուտէ թաւուտ՝ առանց զգալու որ ձեռքերն ու ոտքերը կ'սկսէին հետզհետէ արիւնոտիլ սուր փուշերէն, սուր ժայռերէն որոնց վրայէն՝ այծեամբն ետեւէն կը վազէր գրգռուած:

II

Մայր այծեամբ սարսափած՝ փախաւ կրտրիճ որսորդին առջեւէն անտառին էն ըստուերոտ խորերը, եւ ի զո՛ւր ապահով ապաստանարան մը աղերսեց իր սիրական ժայռերէն: Ի զո՛ւր թախանձեց դարաւոր հակայ ծառերուն՝ որ իրենց սաղարթախիտ թեւերուն տակ պահէն զինքը, թաքչելու ապահով խորչ մը տան իրեն:

Կրանիթ ժայռերը զգացին խեղճ մայր այծեամբն սպառնացող վտանգին մեծութիւնը, սակայն լուռ մնացին որսորդին արիւնտ քայլերուն տակ:

Եղեւինները երկարեցին իրենց սեւ բազրկները՝ գրկելու համար փախչող այծեամբ, աջատելու համար զայն մահուան արհաւիրքէն: Բայց կատաղի որսորդը պատեհութիւն չի տուաւ անոնց եւ եղեւինները վշտալից հռահեցին իրենց սիրական այծեամբն կեանքին համար:

III

Մայր այծեամբ ի զո՛ւր, ի զո՛ւր ջանաց յոգնեցնել երիտասարդ որսորդը մերթ զմերթ հակ եւ քարուտ ճամբաներէն, մերթ ալ մթաստուեր թաւ թփուտներու մէջէն խոյս տալով:

Որսորդին անիծեալ ստուերը չի բաժնուեցաւ սակայն անկէ եւ հալածեց զայն աւելի եւ աւելի՝ գրգռուած:

IV

Որսորդը՝ շնչասպառ՝ վերջապէս հասաւ մայր այծեամբն:

Մայր այծեամբ սարսափէն ոգեսպառ ու չուարուն՝ պահ մը կանգ առաւ եւ նայեցաւ որսորդին, կարծես անոր գթութիւնը աղերսելու համար, եւ յետոյ յուսահատ իր նորածինները կանչեց:

Արհաւրոտ անտառը լուռ մնաց անոր ձայնին եւ արձագանգն ալ, այնքա՛ն անզուրկ, ժայռէ ժայռ չի կրկնեց անոր սրտակեղեք ձայնին հեծեծանքները եւ թոյլ տուաւ որ մայրեւորին վրայէն սաւառնող հովերը առնեն տանին զայն աւելի հեռուն, ուր խեղճ մայր այծեամբն ձագերը երբե՛ք, երբե՛ք չպիտի կրնային լսել:

V

Որսորդը, որուն հրավառ աչքերը արիւնոտ երանգ մը առած էին, չի խնայեց անոր կեանքին՝ զոնէ՛ անօթի ձագերուն համար: Բայց իր աղեղին պիղկ լարը, նետը թռաւ եւ մայր այծեամբ սրտէն զարնուած՝ անկենդան ինկաւ խոտերուն վրայ: Ու բուն ցնցուած՝ իր խորունկ քունին մէջ, մօտի ծառին վրայէն տեսաւ որսորդին անզրկութիւնը, լսեց մեռնող մայր այծեամբն վերջին հեծեծանքները, սարսափէն թափ տուաւ իր սեւ թեւերուն եւ պահ մը պտուտկելով օդին մէջ, անէծքներուն է՛ն սեւովը, է՛ն զրծոխայինովը՝ անիծեց դեռատի որսորդը եւ արագ թեւաբախումներով ինկաւ իր բոյնը, ձագերուն մօտ, ժայռի մը մութ ծերպին մէջ:

Մայրեւորը իր սիրական այծեամբն մահուանը համար տխրեցաւ եւ եղեւինները ուսին լացին անոր սեւ մահուանը համար:

VI

Գիշերը իր սեւ թեւերը տարածեր էր մայրեւորին վրայ եւ ծառերու սաղարթներուն ընդմէջէն լուսաւորները տփույն՝ կը փալիւլային:

Կտրիճ որսորդը ուժասպառ կանգնած ծառի մը մօտ, ձեռքը քրտնաթոր ճակտին, մտիկ կ'ընէր բուերու լալկան ողբերգին:

Մարմինին վրայ բիւրաւոր արիւնոտ վերքեր կը կոտտային եւ այդ բոլոր վերքերէն իր կտրիճի եռացող արիւնը կաթիլ կաթիլ դուրս կը հոսէր երակներէն:

Կեանքը արիւնին հետ դուրս խոյս կու տար դեռատի որսորդին երակներէն, եւ ան՝ կարծես նախազգալով իր սոսկալի վախճանը կատաղութեամբ աղեղը կուրծքին կը սեղմէր:

Երկա՛ր, երկա՛ր, կրծող ցաւերու ենթակայ, լուռ, տփգոյն կանգնած մնաց հոն, ծառի մը կոթնած, եւ մտածեց սիրելի մօրն ու նշանածին՝ գեղանի Սօնայի, մինչեւ որ սրտին բոլոր արիւնը քամուեցաւ վերքերէն դուրս:

VII

Մայր այծեամբ ա՛լ չի դարձաւ իր սիրական ձագերուն եւ անոնք ի գո՛ւր անօթի, անձկալից սպասեցին իրենց մօր վերադարձին, լեցուն ստինքներով:

Գաջ որսորդին սիրական մայրն ալ սպանեց ի գո՛ւր իր տղուն, եւ գիշերնե՛ր, միշաւորիկ, իր մխացող, փլփկած երգիքին տակ, լացաւ անոր մահը, մինչեւ որ իր աչքերը կուրցան:

Կտրիճ որսորդը ա՛լ ետ չի դարձաւ:

Բուին սեւ անէծքը բռնած էր:

ՎԱՂԱՐՇ

ՀԱՆԳԻՍԱԽՈՐ ԲՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Եփրատ գոլէճը, որ Տօքթ. Կէյթգի մեկնումով՝ ժամանակի մը համար զրկուած էր ճշմարիտ վարիչի մը հովանաւորութիւնը վայելելէ, իր նորեկ նախագահին, Վեր. Մր. Րիկզի ուրախառիթ գալուստին առթիւ, իր երկսեռ ուսուցչութեամբը, բարձրագոյն կարգերու ուսանողութեամբն ու միսթօնարական ամբողջ խումբովը՝ գեղեցիկ ու հանդիսաւոր ընդունելութիւն մը ըրաւ

անոր, ողջունելով զայն իր ստանձնած նոր պաշտօնին մէջ: Հանդիսավայրն էր Գօլէճին սրահը՝ զոր վայելչօրէն ու խնամոտ կերպով յարգարած էր Գաբրիէլ Էֆ. Դանիէլեան եւ իր կարգադրութեանց մէջ քիչ թէ չատ գովելի ու սիրուն հրապոյր մը դրած էր:

Օրուան հանդիսաւորութեան նշանակալից հանգամանք մը եւ յանկուցիչ փայլ մը կու տար Գօլէճին անմոռաց ու բազմարդիւն հիմնադրին՝ Տօքթ. Հուիլրի մեծադիր պատկերը՝ որ անոր ծերութեան խոնջեալ տարիներու ձիւնովը կը պսպղար եւ բեմին ճակատը կը զարդարէր գեղեցիկ յուշարձանի մը պէս: Անոր վսեմ ու պատկառելի դէմքը որ աննկուն աշխատասիրութեան ու ձեռներէց ոգիի մը յետին աղօտ նշոյլները կ'արտափայլէր, խորհրդաւոր եւ խուլ բառեր կը փսփսար, յարատեւ ու անվհատ գործու նէութեան եւ ազնիւ տեսլականի մը խանդոտ հետապնդումին լուռ քարոզը կը խօսէր ու անգամ մըն ալ կը յիշեցնէր մեզի այն բեղմնաւոր ու յոգնավաստակ կեանքը՝ զոր այնքան անհուն զոհաբերութեամբ ապրեցաւ լուսահոգին՝ կրթական այսպիսի օգտակար հաստատութեամբ մը օժտելով իմարբերդը: Այս պատկերին դիմացը, երկու սիւներու վրայ, խոշոր տառերով նշանակուած էին քաջալերական ու յուսադրիչ խօսքեր, նորեկ կրթական վարիչին կորովը հրահրելու, եւ եռանդուն աշխատանքին աշխոյժը ներշնչելու:

Անձկալից սպասումէ մը ետքը, սրահին լուրթիւնը վրդովուեցաւ երկարատեւ ու եռանդազին ծափահարութեանց աղմուկովը, երբ Մր. Րիկզ իր յաղթ հասակովը ու կորովի կազմուածքովը կը յառաջանար եւ ծերունի Տօքթ. Պարնըմի առաջնորդութեամբ կ'ուղղուէր բեմը խանդավառ դէմքով եւ տենդոտ յուզումով մը:

Օրուան նշանակութեան շատ պատշաճութեամբ արտասանուեցան գեղեցիկ ու զննահատելի ուղերձներ, փոքրիկ բայց կուկիկ բանախօսականներ՝ որոնց ամէնուն մէջ ալ կարելի էր գտնել գորովալից յուզումներ եւ համակրական անկեղծ արտայայտութիւն-

ներ, նախագահին գալուստէն թելադրուած, եւ սրտագին մաղթանքներ՝ անոր գործին արդիւնաւորման եւ յաջողութեան եւ նորանոր շնչաններու բացումին համար:

Դաշնակի ձայնակցութեամբ երգի մը դաշն եղանակէն ետքը, ոտքի ելաւ Գօլէճին ուսուցչապետ Նիկողոս էֆ. Թէնէքէճեան, իբր ներկայացուցիչ դպրոցի ամբողջ ուսուցչութեան եւ ուսանողութեան: Ծանր ու ազդեցիկ շնչերով, կորովի ու հաստատ ձայնով եւ հզօր առողջանութեամբ մը սկսաւ իր ուղերձը, իրեն վրայ հրաւիրելով ամբողջ բազմութեան ու մասնաւորապէս Մր. Րիկզի լուրջ ուշադրութիւնը: Ուսուցչապետին ձայնն ու խօսքերը արտասովոր ոգեւորութեամբ եւ անձկալից ու լարուած հետաքրքրութեամբ մըն էր որ կ'ունկնդրուէին: Բոլորն ալ կը զգային թէ սովորական բանախօսի մը չէր որ մտիկ կ'ընէին, այլ մէկու մը՝ որուն խօսքերը իրենց յատուկ կշիռն ու կարեւորութիւնը ունին, կրելով դրոշմը բազմամեայ փորձառութեան, տարիներու մթերուած հմտութեան եւ կրթական վարչութեան ամէն գործերը ըմբռնելու սուր թափանցողութեան:

Յարգելի Բրօֆէսօրը ամէն անգամ որ նախորդ նախագահներու կեանքին վրայ իր խօսքերը կը վերջացնէր, ծափահարութեամբ մը կ'ողողուէր սրահը: Ուղերձը աւարտած ատեն ալ՝ սկսաւ աւելի ուժգին եւ աւելի որոտընդոստ ծափահարութիւն մը՝ որմէ ետքը Թէնէքէճեան էֆ. ձեռքի ջերմագին սեղմումով մը իբր յիշատակագիր Մր. Րիկզի նուիրեց ուղերձին թուղթը զոր ընդունեց քաղցր ու ժպտալիկ շնորհակալութեամբ(*):

Երկրորդ ուղերձը ըբաւ Գօլէճի ուսուցիչներէն Տօնապետ էֆ. Լուլէճեան՝ որ փափուկ ու սրտաշարժ ոճով՝ նախորդ նախագահներու կեանքին գեղեցիկ գիծերը եւ նշանակելի յաջողութիւնները ներկայացուց, յայտնելով միեւնոյն ատեն թէ ասոնց հանդէպ երախտագիտութիւն ու շնորհակալիք կը սնուցանէ ժողովուրդը իր սրտին մէջ: Յետոյ ուսանողութեան եռանդուն զգացումներուն իբր թարգման՝ անոնց ակնկալու-

թիւնները ներկայացուց, գեղեցիկ եւ արդիւնաշատ յաջողութիւններ բարեմաղթելով եւ յայտնելով թէ ի՛ր ալ բարի գործերը պիտի յաւերժացնեն իր յիշատակն ու անունը, սրտերու մարմարին վրայ անաղարտ եւ անջընջելի: Յետոյ Պ. Սարգիս Տէմիրճեան եւ Պ. Սահակ Պօղոսեան ալ իրենց կարգին խօսեցան ուղերձներ, ազնիւ զգացումներով եւ գեղեցիկ մաղթանքներով աւլցուն:

Ասկէ ետքը ոտքի ելաւ Մր. Րիկզ եւ յուզուած՝ իրեն ընծայուած համակրական ցոյցերէն, սրտագին շնորհակալիք յայտնեց եւ իր գովելի համեստութեան ապացոյցը տուաւ պզտիկ ու զուարճալի օրինակ մը մէջ բերելով: Յետոյ, Տօքթ. Պարնըմ ոտքի ելաւ, անոր ձեռքը սեղմեց, խրախուսիչ խօսքեր ուղղեց անոր եւ խոստացաւ միշտ առաջնորդող գործակցութիւն եւ բարոյական օժանդակութիւն, որմէ յետոյ ուսուցչական ու միսիօնարական խումբը ձեռքի սեղմումներով իրենց խնդակցութիւնն ու շնորհաւորութիւնը յայտնեցին նոր նախագահին:

Եփրատ-Գօլէճ

Գ. ԶՈՒՂՈՒՄԵԱՆ

ԲԻԷՌ ԼՕԴԻԻ ՍԿՋԲՆԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԻՆՉՊԷՍ ԳՐԱԳԷՏ ԿԸ ԴՍՈՒՆԱՆ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐ

Ֆրանսական Ակադեմիին է՛ն յարգուած անդամներէն եւ Ֆրանսական գրականութեան է՛ն փայլուն ղէմքերէն մէկը անձնաւորող անձին՝ Բիէռ Լօդիի վայելած օրհնակաւ համբաւը, ամէն կերպով ուշադրաւ ու հետաքրքրաշարժ կը դարձնէ իր՝ գրականութեան մէջ ըրած սկզբնաւորութեան (début) պատմութիւնը, որ հետեւեալն է.

(*) Բրոն. Թեմեքեանի այդ ուղերձը, զոր մեզի դրկած է Գոլէճին ուսուցչներէն Աւուր Էմ. Նուսուհ, պիտի հրատարակենք «Բիւրակն» յաջորդ քիւով:

և զոր կը նկարագրէ ֆրանսացի քրօնկազիր մը, Մ. Բ. Լաթիւէլ. —

1880ին օր մը, Իլլիւստրասիօնի Տնօրէնը կը ստանայ նամակ մը, որ Ասիական ծովերը եզերող երկրի մը թղթադրօշմը կը կրէր, եւ որուն կցուած էր ուրունկարներու եւ ջրաներկերու խիստ հետաքրքրաշարժ շարք մը, ամէնքն ալ ստորագրուած Լօթի ծածկանունով, անուն մը, որ՝ առաքուած առարկաներուն պէս՝ ճանդանի եւ խէժի բոյրեր ունէր։ Այդ ձեռագիրին վերնագիրն էր՝ Ռառանիւ, եւ կը խտացնէր սիրատարի պատմութիւն մը, նարգեկակենիներու տակ տեղի ունեցող սիրային անցք մը, ինչպէս Պօղոս եւ Վերթիցի մէջը։ Հեղինակը ձեռագիրին կցուած նամակի մը մէջ կը տեղեկացնէր իր ծովային սպայ մը ըլլալը, եւ Ազիեասէ անունով ուրիշ վէպ մը ունենալը. որուն վրայէն լուծեամբ անցած էր քննադատութիւնը եւ հասարակութիւնը զայն մոռցած էր արդէն։

Իլլիւստրասիօնի Տնօրէնը թարթափուն ակնարկով մը կը թղթատէ ձեռագիրը, բայց ուշադրութեամբ կը դիտէ նկարները, զորս շատ կը հաւնի։ Նկարիչ Բիէո Լօդիի՝ պատճառ կ'ըլլայ Վիպասան Բիէո Լօդիի յաջողութեան եւ թերեւս փրկութեան։ Տնօրէնը՝ աւելի հրապուրուած նկարներէն, — տկարամիտ տնօրէնի մը գնահատում, — կը հրատարակէ վէպը, որ արտասովոր յաջողութիւն մը կ'ունենայ։ Օր օրի, երջանիկ հեղինակին աճունը՝ զրադումը կը դառնայ քննադատներուն եւ առարկայ՝ աշխարհիկ խօսակցութիւններու։

Ռառանիւի չուրջը հանուած աղմուկէն՝ կը նպաստաւորուի Ազիեասէն, որ գրաժամաններու գետնայարկերէն զուրս գալով՝ քանի մը օրուան մէջ կը սպառի եւ դրամ կը գառնայ։

Լօդի՝ ինքը՝ առաջինը կ'ըլլայ այս խանդավառութեան վրայ զարմացողներէն, որովհետեւ երկչոտ, խորհրդապահ, եւ ա՛յնչափ քիչ «գրագէտ» որչափ կարելի է, մտամուրթ կ'ունենայ թէ արդեօք Ազիեասէի

անյաջողութիւնը պատճառ պիտի ըլլար հրատարակիչներուն եւ լրագրատէրերուն զուռը իր երեսին գոցուելուն։

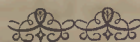
Պատկերազարդ այդ մեծ թերթին՝ Իլլիւստրասիօնի թիւերը տեսնել կարելի չըլլալուն համար իրեն՝ աշխարհի ամէնէն հաճելի անակնկալը կ'ունենայ, Ռօշֆօնի մէջ, ուր իր ժամանումը թատերական տեսարանի մը կը փոխուի։ Քանի մը շաբթուան մէջ, նամակներու զէզերը՝ արձակներով կուտակուած էին։ Երէկուան եւ վաղուան բարեկամները՝ չէին ուզած թերանալ իրենց պարտականութիւններուն մէջ։ Այդ նամակի զէզերուն մէջ կային ամէն տեսակ բաներ։ — Թերթերու կարօններ՝ քննադատներու միաձայնութիւնը կը հազորդէին։ Հրատարակիչներ՝ իրենց կարգին կը սպասէին վերհրատարակելու համար Ռառանիւն։ Մրցակից գրաժամաններ չքնդ առաջարկներ կ'ընէին։ Եւ ուրիշներ պայմանագրութիւններ կ'առաջարկէին... ապագային մէջ գրուելիք հատորներու հրատարակութեան համար։

Այսպէսով, Ֆրանսական նաւերու ժիւլիէն Վիօ ենթապաշտօնեան, զեռ երէկ անծանօթ, իր քսանըութը տարեկանին, կը դառնար հռչակաւոր, ա՛լ համբաւուած Բիէո Լօդի անունով։

(Journal)

Ստացած ենք՝ տեղը եւ անունը անընթեռնիկ Բառդ-բոսքալ մը, հետեւեալ բովանդակութեամբ. — «Պիտի բարեհաճիք շարունակել ձեր առաքումներն «Բիւրակն»ներու։ Անցեալ տարուան առաքումները փետր. 1ի վերջերէն սկսած ըլլալուն, բաժանորդները կը խնդրեն որ 1902 յունուարի և փետրվարի թիւերն ալ ղրկուին, այսպէսով մեր բաժանորդագրութիւնները նոր տարիէն սկսած կ'ըլլան եւայն»։, որուն տիրոջմէն կը խնդրենք որ հաճի կրկնել նամակը, տեղեկացնելով մեզի որոշապէս անունը եւ տեղը։

Ս Ր Բ Ա Գ Ր ՈՒ Ա Ծ Ե Ր Գ

Եղանակաւոր Երգարան, էջ 123, թիւ 53
Երգելի հին եղանակով, (Նուագարան էջ 109)

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՕՐԻՆԱԿԸ ՆԵՂՈՒԹԵԱՆ ՄԵՁ

Գեքսեման պարսեզն մրսեմ,
Փորձութիւնք երբ ձեզ պատեն.
Տեսե՛ք Տերն հոն վճաբեկ
Գիշերուան փորձին ասեմ.

Մի՛ քաշուիք Անկէ դուք ես,
Հոն աղօթք ուսե՛ք իր հետ:

Օ՛հ, գացե՛ք մինչ այն ասեան
Ուր փառաց Տեր կ'անարգուի,
Իր վճիռն չիկայ նրմանն,
Ի՛նչ ցաւով իր սիրսն է լի.

Մի՛ քաշուիք Անկէ դուք ես,
Խաչ կրել ուսե՛ք իր հետ:

Գողգոթան ելե՛ք ի վեր
Եւ Անոր ոսքին փարած՝
Դիտեցե՛ք աննրման սեր,—
Ձոնուած Գառն, Որդին Աստուած,—
Որ «Կասարեայ է» կ'ըսէ
Հոն մեռնիլ ուսե՛ք իր հետ:

Գերեզմանն այն մրսեմ, ուր
Իր մարմինն էին դրեր,
Ձայն տեսե՛ք դասարկ, բափուր,
Ո՞վ անկէ առաւ Տերն մեր.
Նա յարեա՛ւ, մեմք իր վրկան,
Պիտ'յառնենք Անոր նրման:

Է Ն Տ Ր Ի ՈՒ Ք Ա Ր Ն Է Կ Ի

ԻՐ ԲՆԱԽՈՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՏԿԱՆՇԱԿԱՆ ԿՈՂՄԵՐԸ

Էնտրիու Քարնէկի խիստ զուարթարարոյ
մէկն է. Թէպէտ հիմա իր 66րդ տարիքին
մէջն է, սակայն պարզ, առողջարար և բը-
նական բոլոր զբօսանքներու սիրահար է,
իր երիտասարդութեան կորովը եւ զուար-

թամտութիւնը վերջին աստիճան լաւ պա-
պահած է: Հիմա սրտի այն տեսակ ուրա-
խութիւն մը կը վայելէ որ կարծես Թէ Ա՛յ
տարեկան պատանի մըն է: Կատակասէր եւ
զուարթարարոյ է: Ընտիր եւ զուարճալի
պատմութիւնները շատ կը սիրէ:

Քարնէկի աշխարհը կը սիրէ: Յոռետես
մը չէ ինքը. իր ճոխութիւնը եւ հարստու-
թիւնը լաւ կը վայելէ եւ ինքզինքը չը մա-
շեցնէր: Ինք հանճար մըն է, սակայն մի-
այն դրամ չահելու մասին հանճար մը չէ:

Քարնէկի զնդակախաղի մօլին է. խաղէն
հաճոյք եւ առողջութիւն կը քաղէ: Իր տան
մէջ շատ պարզ է, ազնուաբարոյ և չխրոխ-
տար երբեք: Ոչ Թէ միայն չծխեր այլ մա-
նաւանդ ծխախոտէն զզուանք կը զգայ:

Քարնէկի Սկովտիան թողուց՝ երբ դեռ
տղայ էր: Տեղափոխութեան պահուն մայրը
դրացիէ մը քանի մը շիլին փոխ առաւ, զոր
վերադարձնել խոստացաւ երբ բախտը իրեն
ժպետը ըլլար: Շատ տարիներ ետքը, երբ
Քարնէկին մայրը վերադարձաւ՝ իր պարտ-
քերը տոկոսովը մէկտեղ վճարեց, սակայն
մոռացմամբ իր տեղափոխութեան պահուն
փոխ առած դրամը չվճարեց: Շատ տարի-
ներ ետքը. Մը. Քարնէկի եւ իր միլիոն-
ները խորագրով դրքոյկ մը գրուեցաւ, ու-
րուն մէջ սա հարցումը կը շեշտուէր Թէ,
Քարնէկի իր միլիոնները ի՞նչպէս կրնայ օգ-
տակարագոյն կերպով բաշխել: Ասոր տըր-
ուած հաղարաւոր պատասխաններէն մին սա
էր. «Մը. Քարնէկի իր դրամը լաւագոյն
կերպով գործածած կ'ըլլայ, եթէ իր մօրը
պարտը վճարէ »: Այս պատասխանը Քար-
նէկիի ուշադրութիւնը գրաւեց, եւ անմի-
ջապէս հարիւրին հինգ հաշուով տոկոսին
տոկոսովը այդ պարտքը վճարեց:

Քարնէկի իր նախնի խեղճ ու աղքատ
վիճակէն երբեք չամչնար, եւ զայն պար-
ծանքով կը յիշէ: Թէպէտ ինքը հիմա Ա-
մերիկացի մըն է, եւ ատոր համար հպար-
տութիւն կը զգայ, իր Սկովտացի մը ըլ-
լալը երբեք չի մոռնար սակայն, եւ իր սիր-
տը կը դառնայ հին Սկովտիան՝ իբրեւ իր
մայրենի երկիրը:

Գրականութեան մէջ Շէքսպիրէն աւելի Պրերսի նուիրուած է: Տկճորի սիրահար մըն է: Անոր տկճորահարը ամէն առտու Skiboի բոլորտիքը իր տկճորը կը հնչեցնէ, ինչպէս սովորութիւն է Սկովտիոյ լեռնագաւառներու մէջ՝ քնացողը իր քունէն արթնցնելու համար: Նոյն գիւթիչ նուագը կը լսուի կերակուրի պահուն ալ:

Քարնէկի արդի գրողներէն Ճօն Մօրլը և Հէրպէրդ Սփէնսըրը շատ կը սիրէ, սակայն Սփէնսըրի աւելի յարգ կ'ընծայէ. մօտերս անոր արձանը շինել տուաւ, իր տան մէջ դրնելու համար:

Քարնէկի ոչ թէ միայն հսկայ միլիոնատէր մըն է, (40 միլիոն անգլ. ոսկի ունի), այլ միայն առատ բաշխող մը, լաւ գրող մը եւ քաղաքագէտ մը: Ան կրնայ գիրքեր եւ քաղաքական, ընկերային եւ տնտեսագիտական հարցերու մասին առօրեայ թերթերու ընթացիկ ոճով ընտիր յօդուածներ գրել: Անոր անգլիական եւ ամերիկեան հանդէսներու տուած յօդուածները վերջերս հաւաքուելով հրատարակուեցան: Իր ուրիշ մէկ գիրքը՝ հիանալի երկ մըն է, գրուած չունչով մը, որ 19 դարուն մէջ ունէ ամերիկեան շրթունքէ բղխած ըլլայ: Անոր Gospel of Wealthը՝ գիրքը Անգլիոյ մէջ աւելի նշանաւոր ըրաւ:

Քարնէկի միանգամայն պերճախօս ատենաբան մըն է, եւ անոր ճառերը ազդեցիկ և իմաստալից են:

Քարնէկի իր հարստութիւնը բաշխելու մասին դուրսէն եկած թելադրութիւններու շատ քիչ կարեւորութիւն կ'ընծայէ: Ան իր միլիոնները լաւագոյն և օգտակարագոյն եղանակով բաշխելու պարտականութիւնը լաւ կ'զգայ: Անհատներու օգնելու մեթոտը չընդունիր, կը խորհի թէ այդ տեսակ օգնութիւններ բարոյականը կ'ազականեն և ընդհանրապէս բարիքէն աւելի վնաս կը հասցընեն: Անոր մեծ գաղափարականն է օգնել անոնց՝ որոնք գիտեն իրենք իրենց օգնել:

Գրադարաններ հաստատուելու համար անթիւ նուիրատուութիւններ կ'ընէ: Ինքն է որ Սկովտական համալսարանները ճոխացու-

ցած է: Երաժշտութիւնը յառաջացնելու եւ «միւզէ»ները ճոխացնելու համար շատ բան ըրած է: Վերջապէս ան մտադիր է իր հազին հարստութիւնը օգտակարապէս բաշխելու: Կեանքի հիանալի՝ մատուիպար,

(Անգլիական հանդէսէ մը)

Հ Ո Ս Կ Է Հ Ո Ն Կ Է

ԻՆՁԵՐ Կ'ԸՆԷ ԲՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ճ Ե Ր Մ Կ Յ Ո Ղ, Խ Ա Փ Շ Ի Կ Ը

Հարրիպուրկի մօտերը գտնուող Ժիւտսըն Ռուզ անուն ածուխի չափ սեւ մորթ ունեցող խափշիկի մը գլուխը կուգայ բան մը՝ որ անզուգական զարմանալիք մը կրնայ համարուիլ, արժանի արձագրութիւն՝ բնութեան կատարած հրաշագործութիւններու ցանկին մէջ: Այս մարդը, իր ծնունդէն ի վեր սեփ սեւ մէկը եղած է, բայց եթէ բնութիւնը յարատեւաբար շարունակէ իր սկսած անբացատրելի եւ խորհրդաւոր գործը, անիկա քանի մը տարիէն կատարելապէս ձերմկցած մարդ մը պիտի դառնայ:

Ժիւտսըն Ռուզ վերոյիշեալ քաղաքին մէջ, քսան արտավարնոց պղտիկ ագարակի մը մէջ կը բնակի իր ընտանիքովը, երեսուն տարիներէ ի վեր: Վաթսունը անցուկ մէկը ըլլալով մէկտեղ, եւ մինչեւ հիմա հոգ բնակելով, տակաւին երկրին մէջ իրեն չափ սեւ մէկը տեսնուած չէ:

Ասկէ տասնըհինգ տարի առաջ, օր մը մարդը ձախ ձեռքին վրայ ճերմակ բիծ մը կը նշմարէ, ընկուզի մը շրջանակին մեծութիւնովը: Նախ ունէ կարեւորութիւն չընծայեր ատոր, բայց բիծը հետզհետէ կ'սկսի մեծնալ:

Այս տարօրինակ երեւոյթէն զարհուրած, — թէպէտ ատիկա ունէ ցաւ չէր պատճառեր իրեն, — այդ մասին խորհուրդ կը հարցնէ բժիշկի մը: Այս վերջինն ալ ուրիշ բժիշկի

մը կը պատմէ եղելութիւնը, եւ երկուքը մէկ կ'եղբակացեն հիւանդութեան մը գոյութիւնը՝ մարդուն վրայ, մորթի յատուկ հիւանդութիւն մը՝ ուրկէ երկու օրինակ միայն ունեցած է բժշկութիւնը իր տարեգրութեանց մէջ, եւ որոնց վախճանը մահ եղած է: Ահա ասոր համար է որ խեղճ Ժիւտսըն մեծ անձկութեան մէջ կ'իյնայ:

Ժամանակին հետ, խեղճ մարդուն մորթին վրայի ճերմակութիւնը կ'ընդարձակուի՝ տարուէ տարի տարածուելով մարմինին վրայ, այնպէս որ այսօր գրաւած է մարմինին մեծագոյն մասը: Ինծը երկու ամիս աճելէ ետքը ձախ ձեռքին վրայ, կը ցատկէ աջ ձեռքին, եւ յետոյ սրունքներուն, աստիճանաբար ելլելով գէպ ի իրանը, զոր կը գրաւէ ի կարգին: Այսօր մարդուն վրայ քանի մը տեղեր միայն մնացած են նախկին սեւութենէն: Մորթին այն մասերը՝ որոնք ենթարկուած են գոյնի այս խիզախ փոփոխութեան, տղու մը մորթին թափանձկութեանը ունին:

Ռուզ՝ շատ քիչ անգամ քաղաք կ'երթայ, ուր առարկայ դարձած է ընդհանուր հետաքրքրութեան: Կեանքին մէջ երբեք հիւանդ չէ եղած ան, եւ իր տղոցմէ եւ ոչ մէկը ճերմկալու տրամադրութիւն ցոյց կուտայ: Միակ օրինակը՝ որ կը կապուի գունափոխութեան այս երեւոյթին հետ՝ իր մեծ հայրն է, որ սեւ գոյնով ծնելով՝ մեռած է կատարելապէս ճերմկացած վիճակի մէջ, 109 տարեկան:

Մ Բ Յ Ո Ւ Մ Ի Ն Ա Ր Դ Ի Ն Ք Ը

«Ակնոցին Մագուս»ին մասին Բիւրակին մէջ բացուած Հարցարանին նկատմամբ մեզի հասած պատասխաններէն հրատարակեցինք երկու հատը: Ուրիշ յաջող պատասխան չենք ստացած, թէպէտ ինքնին շատ պարզ էր հարցումը եւ անոր պատասխանել շատ դիւրին:

Պայման դրած էինք մրցանակը յատկաց-

նել անոր՝ որ Հարցարանին երեք մասերուն միանգամայն ճիշդ պատասխանը պիտի գտնէր:

Այս տեսակէտով՝ հրատարակուած երկու պատասխաններէն յաջողագոյնն է երկրորդը, որուն հեղինակն է Անոյժ, որ յաջողած է, Հարցարանին առաջին մասին վաւերական եւ երկրորդ ու երրորդ մասին դրական պատասխաններ տալ:

Հետեւաբար խոստացուած 6 ամսուան Բիւրակներ կը ստանայ Անոյժ՝ որուն պիտի սկսինք զրկել թերթը՝ եթէ տեղեկացնէ ուր ղրկուիլ պէտք ըլլալը:

Հոս՝ իբր պատասխան, Հարցարանին երկրորդ եւ երրորդ մասերուն, դիտել տանք որ, իրաւ է թէ կարճատեսութիւնը կամ հեռատեսութիւնը գոյութիւն ունէին ակնոց չի հնարուած ժամանակ, և մարդիկ անատեն կ'ընէին այն բանը ինչ որ կ'ընեն հիմա գիւղացիներ, — ինչպէս կ'ըսէ Անոյժ՝ իր պատասխանին մէջ, — սակայն պէտք է գիտնալ նաեւ որ՝ աչքի այդ տկարութիւնները անատեն՝ հիմակուանին չափ սուր հանգամանք մը չէին ստացած, եւ հազարաւոր մարդոց մէջ մատի վրայ համրուող մէկ քանի կարճատեսները կամ հեռատեսներն ալ, մեծ բան մը չէին համարուել, մանաւանդ որ անոնք կ'ըլլային ընդհանրապէս խոր ձերութեան հասած զառամածները, — ո՛չ թէ հիմակուան պէս մինչեւ իսկ ութը տարեկան պզտիկները, — որոնք գործելու ալ պէտք չէին ունենար, և հետեւաբար շատ չէին նեղուել:

Մարդուն բազմապահանջ զբաղումները, յոգնեցուցիչ աշխատութիւնները եւ քաղաքակրթութեան հատցնող նրբացումներն են որ ստեղծած են իրեն՝ աչքի վաղահաս տրկարացումը, որուն արդիւնքն է կարճատեսութիւնը կամ հեռատեսութիւնը:

Ահա ասոր համար է արդէն որ՝ հիմակուան տղաքը՝ շատ անգամ իրենց ակոյ ախտի տարիքին հետ պէտք կ'ունենան ակնոցի եւ թերեւս գայ օր մը՝ ուր անոնք ակնոցի պէտքը զգացնեն՝ իրենց... Ծնելէն առաջ:

Խ Ն Դ Ո Ւ Ք

Բարեմիտ հայր մը, որ կ'երեւայ թէ մահկանացու արարածներէ շատերու պէս կուտ չի բռներ եղեր, օր մը, ամուսնական խնդիրներու վրայ խօսակցութեան մը միջոցին, խոհուն դէմքով մը, կ'ըսէ իր աղջըկան.

—Աղջիկս, ամուսնանալը աղէկ բան է, բայց համուսնանալը ա'լ աւելի աղէկ բան է: Ասոր համար, նայէ որ համուսնանաս:

Աղջիկը, միտքին մէջ չի կրնալով սղմեցնել աս հակամարդկային փիլիսոփայութիւնը, դառնալով իր հօրը.

—Հայրիկ, կ'ըսէ, անանկ է նէ ես «աղէկ»ը ընեմ տէ, թող ուրիշները ընեն «աւելի աղէկ»ը:

* * *

Տիկինը՝ սպասաւորին.

—Պարոն, կարծեմ դարձեալ գաւաթ մը կտրեցիր:

—Այո՛ Տիկին, —կը պատասխանէ սպասաւորը,—բայց այս անգամ բաղդաւոր եմ, որովհետեւ գաւաթը միայն երկու կտոր եղաւ.

—Բա՞ղդ կ'ըսես դուն ատոր:

—Ո՛հ, այո՛ Տիկին, կ'երեւայ թէ չէք գիտեր կտորներուն ժողովուրդեօրէն դժուարութիւնը: Երբ գաւաթը հազար կտոր ըլլա՛ր...

* * *

Դատաւոր մը կը հարցնէ գողութեամբ ամբաստանեալի մը.

—Ասկէ առաջ երբեք դատապարտուած ես:

—Լաւ չեմ յիշեր, Տէր իմ, բայց սպահով եմ որ հինգ տարիէ ի վեր սպատահած չէ այդ բանը, որովհետեւ... այդ բոլոր ժամանակը բանտն էի:

* * *

Լոնտոն, փաստաբան մը դատարանի մը մէջ դատ մը պաշտպանած միջոցին՝ դատաւորներուն մեծ մասը կը քնանայ: Փաստա-

բանը յանկարծ կը լռէ.

—Ինչո՞ւ համար չեա շարունակեր, կը հարցնէ դատաւորներէն մէկը, որ կըցած էր անքուն մնալ:

—Կը վախնամ որ, կը պատասխանէ փաստաբանը, միւսներուն քունը կը խանգարեմ:

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

ՆԻԿՈՄԻԴԻԱՅԷՆ

Տեղիս Եկեղ. Գրիստ. Ընկերակցութիւնը իր սովորութեան հստաձայն, ձմրան այս եղանակին, հրաւիրեց կարգ մը անձինք՝ որոնք բանախօսութիւններ ըրին այլ և այլ նիւթերու վրան: Սակայն դժբաղդաբար այս տարի մինչեւ հիմա ունեցանք միայն երկու բանախօսներ, որոնց առաջինն էր, Մր. Բուրդը Զէմպլս՝ որ Ալֆրէտ Թագաւորին և Մեծն Բրիտանիոյ հին դարերու մէջ զանազան ազգերու հետ ունեցած պատերազմները, ան ատենին ժողովուրդին վիճակը եւ այլն՝ գեղեցիկ կերպով նկարագրեց և մոգական լապտերով ալ անոնց պատկերները ցուցուց, ինչպէս նաեւ Լոնտոնի եւ Էտիմպուրկի փողոցները, անոնց հոյակապ շէնքերը եւ այլն, մի եւ նոյն ատեն անոնց ամէնուն վրայ բացատրութիւններ տալով:

Երկրորդ բանախօսն էր, Պատ. Փառնակ Իսքէնտերեան՝ որուն նիւթն էր «Աշխարհիս եօթը հրաշալիքները»: Բանախօսը լաւ տեղեկութիւններ տուաւ՝ հին ազգերու կանգնած արձաններուն վրայ, որոնց շատերը թէեւ անհետացած են այսօր, սակայն իրենց գեղեցկութեամբ եւ մեծութեամբ գլուխգործոցներ ըլլալուն, «աշխարհիս հրաշալիքներ»ը կը կոչուին, եւ իրապէս ալ, գեղարուեստական տեսակէտով՝ անոնք հրաշալիքներ էին:

Բանախօսութիւններուն խառն բազմութիւն մը ներկայ էր, այնպէս որ շատեր կը ստիպուէին դուրսի սրահէն մտիկ ընել: Ամէն բանախօսութիւնէ վերջ, սրգեգրուած

կանոնի մը համեմատ՝ ի նպաստ եկեղեց. Բ. Ընկերակցութեան, պնակ մը կը դրուէր, ուր անհատներ իրենց կամաւոր նուէրը կը ձգէին: Վերջապէս այս տարուան բանախօսութեանց շարքն ալ այսպէս անցաւ:

Հ.

Պ Ա Ր Տ Ի Զ Ա Կ Է Ն

Տեղիս Բարձր. վարժարանին մէջ՝ ծանօթ անձերու եւ ուսուցիչներու կողմէ, ընդհանրապէս ուրբաթ իրիկունները, բանախօսութիւններ տեղի կ'ունենան, շահեկան նիւթերու վրայ, դպրոցական երկրորդ շրջանի միջոցին: Ասոնք այս տարի քիչ մը ուշ սկսան: Անցեալ շաբթու սկսան բանախօսութիւնները: Առաջին բանախօսն էր՝ Մինաս էֆ. Ծալիան՝ որուն նիւթն էր «Ս. Գրոց Հայերէնի թարգմանութիւնը»: Բանախօսը գեղեցիկ կերպով եւ մանրամասնօրէն պարզեց ու նկարագրեց իր շատ ուշագրաւ նիւթը:

* * Բանի մը օր առաջ հոս հասան երկու Ամերիկացի երիտասարդներ, Մր. Լիպի եւ Մր. Բրաթ, որոնք ուսանողներ են Պերլինի համալսարանի մը մէջ:

Վեր. Տօքթ. Ռ. Չէյմպլըս իր ծանօթ հիւրասիրութեամբ ընդունեց զիրենք, եւ Տէր եւ Տիկին Չէյմպլըս կարելին ի գործ դրին հիւրերուն վրայ հաճելի յիշատակներ ձգելու համար: Թէեւ օդը ցուրտ եւ անձրեւոտ էր՝ բայց անոնք այցելեցին գիւղիս բացօթեայ կարեւոր տեղերը եւ վարժարանը, Բողոքականներու մանկապարտէզը, մետաքսի մանարանները եւայլն:

Անցեալ երեքշաբթի իրիկուն ալ՝ Մր. Լիպի, անգլիերէն ատենախօսութիւն մը ըրաւ, իր երկրին յիշատակներէն: Զուարթ դէմքով խօսեցաւ եւ զուարթացուց ունկնդիրները, եւ շատ խնդացուց ուսանողները սիրուն ոճով մը նկարագրելով՝ սիրուն Հոնոսս գետը եւ անոր վրայ գտնուած շատ մը զուարճալի բաներ: Գովեց Կ. Պօլսոյ գեղեցիկ դիրքն ու տեսարանները եւ Պալատիզակի գեղջկային կեանքը: Այս անգլիերէն ատենախօսութիւնը հայերէնի թարգմանեց Արմենակ էֆ. Տ. Յակոբեան:

Մ.

ԵՐԲՈՂԱԿԱՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

Կին մը որքա՞ն ատեն կը վատնէ հայելիին առջեւ, իր ամբողջ կեանքի տեսողութեանը միջոցին: Գերմանացիի մը համեմատութիւնը պէտք է, այդ հարցման պատասխանելու համար: Գերմանացիին մէկը՝ հաշիւ ըրեր է որ կին մը՝ 6էն մինչեւ 70 տարեկան՝ հետեւեալ չափով ատեն կը վատնէ հայելիին առջեւ: 6էն 10 տարեկան աղջնակ մը, միջին հաշուով, եօթը վայրկեան կը կենայ հայելիին առջեւ, 10-15 տարեկանը՝ քառորդ մը, 15-20 տարեկանը՝ քսաներկու վայրկեան, 20-25 տարեկանը տասնըհինգ վայրկեան, 25-30 տարեկանը կէս ժամ. ասիկա ծայրագոյն կէտն է: 30-35 տարեկան եղած ատեն, 24 վայրկեանի կ'իջնէ, 35-40 տարեկանը՝ տասներկու վայրկեան: Վերջապէս 50-60 տարեկանը՝ վեց վայրկեան միայն կ'անցընէ հայելիին առջեւ, ինչպէս մանուկ եղած ատեն: Եթէ գումարուին այս թիւերը, կ'ունենանք 349,575 վայրկեան, կամ 5826 ժամ եւ կամ 262 օր, որ համարժէք է ութը ամսուան:

* * Ամերիկացի դերասանուհի մը՝ Միս Թիրս մօտ օրէն եզական հացկերոյթ մը պիտի տայ Տի Բլի Թարքլէք թատերախաղին մէջ դեր ունեցող դերասաններուն: Դերասանուհին բնակարանը զարդարուած պիտի ըլլայ մանրանկար լիճ մը, որուն մէջ պիտի լողան հազուագիւտ տեսակէ ձուկեր: Բոլոր սպասաւորները նաւագի, իսկ սպասուհիներն ալ ձկնորսի տարազ հագած պիտի ըլլան: Զաչացուցակը պիտի բաղկանայ ծովային ամենասուղ եւ հազուագիւտ արտադրութիւններով: Սեղանը պիտի զարդարուի երփներանգ դոնդողներով, անոնց ծովամայրի ձեւ տրուած: Հրաւիրեալները, բնակաւնաբար, պարագային յարմար հագուած պիտի ըլլան:

Տես ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ կողքին վրայ:

Տէր եւ Տնօրէն

Հ. ՍՏԵՓԱՆ Խ. ԻԽԹԻԿՃԵԱՆ

Տպագ. ՆՃԱՆ. Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Պապր Ալի ճառքսի Իգսամ լրագրին դէմ քիւ 38

Թ Է Յ

Թ Է Յ

Թ Է Յ

Ը Ն Տ Ի Ր

Հ Ո Տ Ա Ի Է Տ

Խ Ն Ա Յ Ո Ղ Ա Վ Ա Ն

Կ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ և Յ. ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ վաճառատուներ պատրաստ՝ և ԹԷ օր ըստ օր հասնող թարմ և աղնուազոյն տեսակ թէյերով կրնայ այսօր անմրցելի աժանութեամբ ու հացում տալ նոյն իսկ էն խստապահանջ թէյի սիրահարներու: ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ և ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ հաստատութիւնը կը թղթակցի գաւառներու հետ եւ յանձնարարութիւններ կը շատարուին ամենայն ճշդութեամբ:

Աժան, ընտիր ու հոտաւէտ թէյ գործածողներու ջերմապէս կը յանձնարարենք անդամ մը այցելել Կ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ և Յ. ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ վաճառատուներ, ձէլալ-Պէյ խանի չից թիւ 10, ուր պիտի գտնեն մեծաքանակ և փոքրաքանակ թէյի ճոխ մթերք մը:

Ա. ԺԱՆ

Ա. ԺԱՆ

ԺԱՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԵՑԱԻ

Օ Ր Ա Յ Ո Յ Ց

ՆՇԱՆ Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ՔՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՄԱՋԳԱՅԻՆ 1903

1903 թ. ՈՒԱԿԱՆԻՆ

Գ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Տ Ա Ր Ե Ց Ո Յ Ց Ը

Մաքուր և գեղեցիկ տպագրութեամբ, որ կը բովանդակէ ծանօթ բանաստեղծներէ գեղեցիկ ոտանաւորներ, զուարճալի պատմութիւններ, ամէն տարիքի մարդոց համար օգտակար գիտելիքներ, առածներ, վիպակներ, եւ ինչ որ ճարեցոյցի մը համար անմիջական ու անհրաժեշտ է: Գործը պատրաստուած է անամբողջ մը, որ արժանի է ամէն զնահասութեան, և օգտակար այնչափ՝ որ անկէ հատ մը ունենալ անհրաժեշտութիւն մըն է ամէն անհատի համար:

Գին 5 զրշ: Գաւառներու համար 6 զրշ:

Կեդրոնատեղի Նշան Կ. Պէրպէրեան տը պարանը:

Բովանդակութիւնն է՝ պատմական ճոխ գիտելիքներ, բարոյավէպեր, առողջապահական, քերական, կիներու, օրիորդներու, երիտասարդներու գործի մարդոց բաժին: Հարցումներու պատասխաններ, վիճակագրութիւններ: Շերամ: Մրցանակաւոր խնդիրներ: Զուարճալիք: Պատմական, գիտական, բժշկական, երկրագործական: Թիթենի հասցընել: Հանգուցեալ չորս երէցներուն պատկերներով:

Պարզ՝ 120 էջ՝ 1 զրշ: Ընդարձակ՝ 320 էջ՝ 3 զրշ: Մաքուր տպագրութիւն, տոկոս կազմ: Կեդրոնատեղի՝ Մատթէոսեան տպարան, Կ. Պոլիս: